

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1879.   Första Kammaren.   N:o 23.

Onsdagen den 16 April.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Justerades 2 protokollsutdrag för den 9 och protokollet för den 1 i denna månad.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet följande, den 9 i denna månad bordlagda ärenden nemligen: Stats-Utskottets utlåtanden N:ris 10 $\frac{1}{2}$, 14, 15, 39, 40 och 41; Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 7 samt Lag-Utskottets utlåtande N:o 20, memorial N:o 21 och utlåtande N:o 22.

Herr *Wallenberg* uppläste en motion, N:o 30, om ändring i 65 § Riksdagsordningen och, i sammanhang dermed, 69 § Regeringsformen.

Begärdes på bordet.

Anmälades och bordlades Bevillnings-Utskottets memorial N:o 8, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 6, angående tullbevillningen;

äfvensom Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 23, i anledning af väckt motion om stadgande af skyldighet för utländsk man att vid talans anställande inför svensk myndighet mot svensk man ställa borgen för kostnad och skada;

N:o 24, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Utskottets utlåtande N:o 4, öfver Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordningar angående tillsättning af presterliga tjen-

Första Kammarens Prot. 1879. N:o 23.

ster samt angående förbrytelse af prest och om laga domstol i sådana mål;

N:o 25, i anledning af ifrågasatt lagförklaring beträffande den ansvarighet för enskilda sedelutgivande bankers förbindelser, som må åligga de solidariska bolagsmännen; och

N:o 26, i anledning af väckt motion om ändring i gällande stadga om skiftesverket i riket;

hvarefter beslöts, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras näst efter den i dag väckta och bordlagda motionen.

Upplästes följande läkarebetyg:

Att Fabrikören och Kommendören Herr John Lenning tills vidare är af sjukdom hindrad infinna sig vid Riksdagen, intygas på aflagd embetsed.

Norrköping den 14 April 1879.

C. N. Engelbrecht.
Förste stadsläkare.

Kammaren åtskildes.

In fidem
O. Brakel.

Torsdagen den 17 April.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

Föredrogs Herr *Wallenbergs* sistlidne dag bordlagda motion N:o 30, om ändring i 65 § Riksdagsordningen och, i sammanhang dermed, 69 § Regeringsformen.

*Motion om
ändring i 65
§ Riksdags-
ordningen.*

Friherre *Klinckowström*: Lyckligtvis har jag i en allmän tidning kunnat taga del af den nu föreliggande motionen, som på Kammarens bord förekommer endast i skrift. Detta gör det för mig möjligt att beledsaga densamma med några ord. Jag skulle visserligen icke, då så många angelägna frågor stå på dagordningen, velat besvara Kammaren med detta anförande, som dock skall blifva helt kort, om icke den ifrågavarande motionen varit af den stora betydelse för det svenska folkets fria *beskattningsrätt*, att jag icke kunnat underlåta att inlägga min protest mot motionärens försök att i flera viktiga fall upphäfva densamma. Det är rätt mycket att beklaga, att denne ärade motionär använder sina pund så illa, som nu skett i två på hvarandra följande motioner, nemligen till att söka beröfva det svenska folket två de skönaste ädelstenarne i dess frihets krona, för att i stället insätta oäkta brillanter. Jag vill icke genomgå stycke för stycke denna motion, ty jag kan icke ett ögonblick tvifla på hvad öde den skall få så väl i Konstitutions-Utskottet, som inom Kamrarne. Men då så underliga statsteorier uppenbara sig, som dem jag funnit i motionen, har jag dock velat åt det väsentliga i den synpunkt, hvarifrån motionären tyckts utgå, egna någon uppmärksamhet. Meningen med motionen, så vidt jag förstått den, är nemligen att beröfva Riksdagens enskilde medlemmar hvarje rätt att i motionsväg inverka på beskattningen, och att gemensam omröstning om statens utgifter skulle kunna ega rum endast då sådant föranledes genom en Kongl. proposition. Jag tror, att den värde motionären helt och hållet misstagit sig i upp-

Motion om
ändring i 65
§ Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

fattningen af Riksdagens beskattningsrätt, då han framkommit med ett dylikt förslag; ty med beskattningen har *endast* Riksdagen att sig befatta, utan att regeringen deri eger blanda sig annat än genom framläggande af förslag. Skulle vi komma dit den värde motionären med sin motion vill föra oss och en sådan förändring med 65 § Riksdagsordningen företagas, att endast frågor om de statens utgifter, som af *Konungen* föreslagits, skulle komma under gemensam omröstning, tror jag det vore rätt mycket att beklaga. Det är visserligen sant, på sätt Herr Wallenberg i sin motion påpekat, att den gemensamma omröstningen till dato nästan alltid haft till föremål skatteförhöjningar och ökade statsutgifter; men det hindrar icke att den i en framtid må kunna användas till något bättre, nemligen till nedsättning af ordinarie anslag och skatter; och det är mitt hopp att så skall ske. Om man skulle föreställa sig möjligheten af att förslaget ginge i verkställighet, skulle i beskattningsfrågor det besynnerliga kunna inträffa, att denna Kammare, svagt besatt, med 40 till 50 ledamöter, medelst en majoritet af några och tjugo medlemmar skulle kunna förqväfva motioner om anslag eller besparingar i statsbudgeten och på så sätt öfverrösta hela den fullsatta Andra Kammaren, bestående af öfver 200 medlemmar. Kan man kalla det att åstadkomma jemnvigt Kamrarne emellan? Det var en svensk konung, som stiftade många grundlagar, Gustaf III. och i en af dessa — jag minnes ej om i 1772 eller 1789 års Regeringsform, men jag förmodar i den sistnämnda — uttalar han den grundsats, "att ett fritt folks rätt att sig sjelf beskatta består deri att fritt bevilja hvad Kongl. Maj:t för statens tarf kräfvat"; och denna hans äsigt skulle af oss förverkligas om motionärens framställda begäran om ändring i 65 § Riksdagsordningen nu bifölles. På grund häraf får jag för min del protestera mot bifall till ifrågavarande motion.

Herr Wallenberg: Den siste ärade talaren har med mycket kraft protesterat mot bifall till min motion, och om protester vore motiv för afstyrkande, tror jag att icke någon skulle kunna kraftigare än han motivera sina påståenden. Men om man går till saken och skänker den någon uppmärksamhet, skall hvarken han eller någon annan, som med uppmärksamhet följt utvecklingen af den nya Riksdagsordningens tillämpning, kunna förneka, att derur framträdtt oväntade resultat, ja! så förvånande, att jag torde hafva rätt att säga, det ombytthet i tillämpningen gjort sig gällande i det att samma grundlagsparagraf tillämpats än på ett sätt än på ett annat. Hvem känner ej huru man bringar under gemensam votering ett litet anslag tillhopa med en vigtig författningsfråga, som, om den stode utan anslaget, skulle behandlas i den för lagförslag vanliga form och följaktligen tarfva bifall af *båda* Kamrarne hvar för sig? Sådana frågor uppföras emellertid nu på den gemensamma omröstningens konto och detta slutar med att blifva så skuldbelastadt, att det är fara värdt att hela denna omröstningsmetod till slut afskaffas. Hvem påminner

sig icke, hurusom man i förstärkt Stats-Utskott hade en utväg att afgöra frågor, i afseende hvarå två stånd stannat mot två. Aldrig hänvisades dock dit andra frågor än sådana, som inverkade på statsregleringen; men i den tiden var man också icke så fyndig som nu i att tillämpa mellanmeningar i grundlagen.

*Motion om
ändring i 65
§ Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Hvilken Konstitutions-Utskottsledamot kan förneka sanningen af mitt påstående, att 65 § Riksdagsordningen och 69 § Rege- ringsformen stå i strid med hvarandra? Skall icke sådant ut- jemnas, när begge dessa författningar kallas Sveriges ovanske- liga grundlagar? Det är väl nödvändigt att afhjelpa sådana brister, att ändra sådana stadganden, som tydligen kommit in i Riksdagsordningen utan att någon tänkt på hvad följden af dem skulle blifva.

Den förre talaren påstod för öfrigt, att den mycket omtalade och af honom beprisade "skattenedsättningen skulle förhindras af min motion". Oaktadt talaren upplyste sig hafva i tryck läst motionen, tyckes han dock icke hafva rätt uppfattat den, ty den deri föreslagna förändringen är ämnad att afse utgifter och icke bevillningsfrågor, hvilka motionen fortfarande lemnar helt och hållet beroende af enskilde motionärers förslag. Dessutom tycktes talaren utgå från den felaktiga synpunkt, att regeringen skall vara fullkomligt likgiltig för allt, som angår detta land och dess allmänna angelägenheter och att det uteslutande skall tillkomma de enskilde motionärerne att tänka på allt detta. Det är en vac- ker förutsättning, hvarifrån jag så mycket mindre kan utgå, som, om mitt ändringsförslag antages, regeringen torde komma att i vidsträcktare mån än hittills tänka på allmänna frågor af stor vikt och göra framställningar i afseende derå.

Till slut ber jag att få i herrarnes minne återkalla, att, efter hvad vid representationsförändringen sades, man skulle införa tvåkammerssystem för att betrygga oss mot faran af ett enkammar- system; och med min motion afses just att betrygga oss för ett skenbart sådant enkammarssystem, som grundlagen icke erkänner. Det är möjligt, att Konstitutions-Utskottet framletar sina gamla afstyrkande motiv, som i sjelfva verket icke innehålla något, och motionen afslås, men säkert är, att den en gång, och kanske då väckt på ett håll, hvarest den nu som mest förkättras, kommer att tillvinna sig bifall, emedan den innebär det enda betryggande medlet mot de ständigt växande statsutgifterna.

Öfverläggningen förklarades slutad och motionen jemte ytt- randena hänvisades till Konstitutions-Utskottet.

Föredrogs Bevillnings-Utskottets sistlidne dag bordlagda me- morial N:o 8, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rö- rande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 6 angående tullbevillningen.

1:sta punkten.

Lades till handlingarne.

2:dra och 3:dje punkterna.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets sistlidne dag bordlagda utlåtanden:

N:o 23, i anledning af väckt motion om stadgande af skyldighet för utländsk man att vid talans anställande inför svensk myndighet mot svensk man ställa borgen för kostnad och skada;

N:o 24, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Utskottets utlåtande N:o 4, öfver Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordningar angående tillsättning af presterliga tjänster samt angående förbrytelse af prest och om laga domstol i sådana mål;

N:o 25, i anledning af ifrågasatt lagförklaring beträffande den ansvarighet för enskilda sedelutgifvande bankers förbindelser, som må åligga de solidariske bolagsmännen; och

N:o 26, i anledning af väckt motion om ändring i gällande stadga om skiftesverket i riket.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 9 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 10^{1/2}, angående regleringen af en del utgifter under riksstatens *fjerde* hufvudtitel.

1:sta punkten.

*Anslaget till
indelta ar-
méns och
Wermlands
fältjägare-
corps' vapen-
öfningar.*

Mom. a.

Herr Statsrådet Rosensvärd: Kongl. Maj:t har, med anledning af de efter uppgörandet af den nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof i flera afseenden förändrade förhållandena i rikets ekonomiska ställning, och i utsigterna att för innevarande år påräknade inkomster verkligen skola inflyta, redan beslutat, att icke för i år använda det på riksstatens fjerde hufvudtitel såsom extra anslag uppförda belopp af 388,000 kronor till vapenöfningarnes fullständiga utförande. Under sådana förhållanden är ock gifvet, att jag icke anser mig kunna för nästkommande år påyrka bifall till hvad Kongl. Maj:t under andra omständigheter föreslagit.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

mom. b.

Friherre Klinckowström: Det är mot den nu föredragna punkten och det förslag, Utskottet der framställt, som jag nödgas att åter uppträda. Min öfvertygelse är nemligen, att det ordinarie anslaget för år 1880 till indelta arméns och Vermlands fältjägare-corps' vapenöfningar bör, med anledning af den stora svårighet. Bevillnings-Utskottet i allt fall har att få staten att gå ihop, i den mån inskränkas, som möjligt är. Såsom litet hvar vet, utgör detta ordinarie anslag 1,322,300 kronor; och om man äfven på goda skal anser, att den indelta arméns och Vermlands fältjägare-corps' rekrytmöten böra äfven under år 1880 fortsättas för att bilda rekryter, har, enligt den till punkten fogade reservation, ett belopp af 322,300 kronor ansetts dertill tillräckligt och skulle följaktligen, om öfriga vapenöfningar för år 1880 inställes, en summa af 1,000,000 kronor kunna på detta anslag nedprutas. Och en sådan nedprutning är väl behöflig; ty om man blott kastar en blick på de svårigheter, som inom Bevillnings-Utskottet uppstått, att anskaffa erforderliga medel till de utgifter, som redan äro beslutade eller återstå att bevilja, måste man inse omöjligheten af att derförutan få staten att gå ihop, äfven om de af en Bevillnings-Utskottets afdelning förutsatta skattetillökningarne af Riksdagen medgifvas och — hvad efter min öfvertygelse kommer att ega rum — andra artikelns bevillning höjes med 60 procent, samt dessutom den af en obetydlig majoritet inom Bevillnings-Utskottet till 10 öre på kannan nedprutade förhöjningen å bränvinstillverkningskatten af Kamrarne ökas till 20 öre.

Det finnes förfaktare af ifrågavarande anslags oafkortade utgående, hvilka såsom stöd för sin mening åberopa, att indelta arméns krigsduglighet skulle löpa fara, om armén icke öfvas hvarje år. Jag tror att den indelta armén är en så förträfflig inrättning — och väl vore om majoriteten af Kammarens ledamöter insåge detta — att den alldeles icke kommer att svika sin uppgift, äfven om den icke öfvas under år 1880. Att den blir mindre öfivad är gifvet, men att den derigenom skulle blifva krigsoduglig vågar jag bestrida. Det fans en tid, då Riksdagsgeneralerna uti ständernas församlingsrum och äfven i Kamrarne sökte skrämja svenska folket med ett "fruset Ålands haf", och alla de olägenheter och faror, som skulle uppstå af ett fiendtligt infall i landet. Gud ske lof att denna tid är förbi, och jag hoppas att densamma numera icke hädanefter skall trycka på det svenska folkets sjelfbestämmningsrätt i afseende å den fjerde hufvudtiteln. Den granne, som skulle kunna komma att passera Ålands haf, står till oss i så fasta och vänskapliga förbindelser och har så mycket att beställa inom egna landamären, att jag tviflar på att vi någonsin få se hans bataljoner i fiendtlig afsigt inom våra gränser. Men den fiende, som står för dörren och icke låter sig afskräckas hvarken genom kulor eller krut, är *statsbristen*. Mot den är det i

Anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägare-corps' vapenöfningar.
(Forts.)

Anslaget till indelta arméns och Wermlands fältjägarecorps' vapenöfningar.
(Forts.)

denna stund nödvändigare att strida än mot andra inbillade faror; denna fiende kan endast bekämpas med sparsamhet och skatteförhöjning; och det är på den grund jag på herrarnes sinnen lägger vigten af att besluta den ifrågasatta nedprutningen å 1,000,000 kronor på det ordinarie anslaget till vapenöfningar under år 1880. Jag vill icke i någon mån fördunkla frågan genom att uppröra densamma med främmande element, som icke höra dit. Jag tager hvar fråga för sig, och jag tror att Kammaren ofta nog skulle hafva lättare att bestämma sig, om den gjorde så med. Man har visserligen sagt, att Riksdagen svåriligen har rätt att ensam bestämma öfver ett ordinarie anslag. Min åsigt är dock fullkomligt motsatt, och jag hoppas att icke nyssnämnda teori vid detta tillfälle åter måtte finna någon målsman; ty Riksdagens rätt att afpruta, nedsätta, indraga ordinarie anslag är både fullt konstaterad i grundlagen och äfven tillämpad alltsedan år 1812; och om diskussionen framdeles tager en sådan vändning, skall jag be att få framdraga mångfaldiga slående exempel från dessa några och sextio år på att Rikets Ständer beslutat dylika ändringar i ordinarie anslag. Att de ordinarie anslagen i en framtid *måste* komma på tal inom Kamrarne, såvida nemligen vi vilja hafva någon nedsättning i statsbudgeten, tyckes mig vara alldeles påtagligt; ty den ordinarie budgeten uppgår till mellan 53 och 54 millioner kronor, under det att de extra anslagen, vexlande vid olika riksdagar, knappast stiga till 10 millioner kronor. Vill således Riksdagen någon besparing i statsutgifterna, måste han taga itu med de ordinarie anslagen, der nemligen det är rätt och billigt och låter sig göra utan att kränka tredje mans rätt; och jag skulle bra origtigt bedöma framtiden, om jag misstoge mig i min förmodan, att denna väg äfven kommer att af Riksdagens majoritet inslås.

Jag har ett ytterligare stöd för denna min vördsamma begäran om indragning af större delen utaf ifrågavarande anslag deri, att Kongl. Maj:t, på sätt redan blifvit i de allmänna tidningarne tillkännagifvet, lemnat nådigt gehör åt Norska Stortingets sparliska anhållan om inskränkning i norska arméns vapenöfningar på grund af statskassans bekymmersamma ställning.

Detta beträffande anslaget för år 1880; men jag tror, att äfven för år 1879 bör, om sådant låter sig göra, någon besparing ske uti ifrågavarande anslag, och som Riksdagen icke eger någon grundlagsenlig rätt att vidare bestämma derom, emedan det redan en gång för alla blifvit anvisadt, synes mig det vara både lämpligt och riktigt att Riksdagen i afseende å detta eller 1879 års anslag i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställer, på sätt äfven Stats-Utskottet i nu förevarande punkten *b* föreslagit, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke indelta arméns, och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar under innevarande år skulle utan väsentlig olägenhet kunna i den mån inskränkas, att någon betydligare besparing kunde vara att emotse, och hvilken besparing kunde komma statsverket till godo.

Jag får på grund af hvad jag nu i korthet framställt hem-

ställa, att Kammaren, med afseende å Stats-Utskottets i dess betänkande N:o 10¹/₂, punkten *b* gjorda hemställan, måtte besluta:

1:o att Herrar H. Halldins och Olof Anderssons motioner må sålunda bifallas, att ordinarie anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar under år 1880 må uppföras till 322,300 kronor; och

2:o att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida ej indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar under innevarande år skulle utan väsentlig olägenhet kunna i den mån inskränkas, att någon betydligare besparing i det för nämnda ändamål anvisade ordinarie anslag kunde vara att emotse och hvilken besparing kunde komma statsverket till godo.

Friherre Hochschild: Då jag icke deltagit i afgörandet af förevarande ärende inom Stats-Utskottet, ber jag vördsamt att få till protokollet antecknad, att, derest jag hade varit närvarande vid beslutets fattande, jag skulle hafva förenat mig med de reservanter, hvilka, med instämmande i Utskottets hemställan, icke kunnat godkänna den för densamma begagnade motivering.

Herr Mannerskantz: Det var icke min afsigt att taga till ordet vid detta tillfälle; men det har blifvit mig omöjligt att underlåta att besvara åtskilliga yttranden af den förste talaren. Han nämnde för några dagar sedan, att han varit medlem af en af de gamla ständsförsamlingarne, och hvad tankar han der hade uti nu ifrågavarande hänseende, det minnes icke jag; men att han nu yttrat sig helt och hållet i strid emot den anda och de traditioner, som der gjorde sig gällande inom det stånd, som han liksom jag, då tillhörde, det minnes jag ganska väl. Han har visserligen vid ett föregående tillfälle här sagt, att, när han kom in i de nya förhållandena, ville han också rätta sitt handlingssätt efter dessas fordringar; men då jag var en af dem, som verksamt hjälpte till att befrämja öfvergången från de gamla förhållandena till de nya måste jag upprepa, hvad jag flera gånger förut offentligen har yttrat, eller att jag, när jag gjort detta, handlade under den förutsättningen, att hvar och en, som på det gamla stället hade handlat under intrycket af hvad han då ansåg vara rätt och dervid hade delat den uppfattning om konstitutionella frågor, som då var rådande, skulle med bibehållande af samma åsigt och uppfattning, lätt öfvergå till de nya representationsförhållandena. så kan jag äfven påstå, att ingen medlem af det ståndet skulle då hafva kunnat framkasta en sådan sats, som denne talare här nyss gjort, nemligen att ett sådant anslag som det ifrågavarande till arméns vapenöfningar skulle, Kongl. Maj:t oåtspord, af Riksdagen ensam kunna godtyckligt indragas. Man må framdraga hvilka skäl som helst emot eller för Riksdagens rätt att indraga ordinarie anslag, så må det dock erkännas att, isynnerhet då fråga är om arméns vapenöfningar, gör Riksdagen sig skyldig till en orätt tillämpning af sin ställning, om den så, som här

Anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar.
(Forts.)

Anslaget till indelta arméns och Wermlands fältjägar-corps vapen-öfningar.
(Forts.)

ifrågasatts, genom att sjelf ensam föreskrifva, när dessa öfningar skola hållas eller icke hållas, skulle gripa in i Konungens honom i grundlagen tillförsäkrade rätt, emedan den i och med detsamma skulle upphäfva sig till högste befälhafvare för armén och sålunda träda i Kongl. Maj:ts ställe, och huru man än uppfattar det konstitutionella lifvet, bör något sådant aldrig kunna komma ifråga. För min del anser jag det vara stridande mot grundlagen, att Riksdagen utan Konungens samtycke indrager ett ordinarie anslag, som den för något nyttigt statsändamål en gång beviljat; men äfven om jag ansåge, såsom jag vet att många göra, att grundlagen berättigade dertill, skulle jag likväl bestämdt bestrida att Riksdagen, särdeles i nu förevarande fall, skulle begagna en sådan rätt, emedan det vore att göra sig skyldig till något, som i ett konstitutionelt samhälle icke bör ifrågakomma. Jag ber hvar och en göra sig i sin tanke reda för, huru det i framtiden skulle komma att se ut, om Riksdagen än på det ena och än på det andra området grepe in i den andra statsmaktens höga bestyr och i afsende på embetsverks organisation, arméns ledning med mera, toge initiativ på annat sätt än genom en underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t om en ändring uti det ena eller andra.

Samme talare har äfven uttalat ett berömande omdöme om den indelta arméns förträfflighet. Detta vill jag för min del underskrifva, om jag nemligen ser på, huru denna armé är i och för sig organiserad, och huru den skulle kunna handla och verka om den sättes på prof; men hvad beträffar dess förträfflighet såsom ett tillräckligt medel för vårt lands försvar, vågar jag påstå, att den icke är det. Dess antal är så litet och behofvet så stort, att det är omöjligt, att denna lilla här kan göra till fyllest för ett så vidsträckt lands försvar. På detta område kan hushållning derföre icke ske på något annat bättre sätt, än som ofta varit i fråga, nemligen att söka föröka antalet af dem, som årligen inöfvas att kunna deltaga i landets försvar, och göra detta på det mest sparsamma sätt, nemligen genom att indraga den indelta armén, hvars soldater, under sin mycket långa tjenstetid kosta alltför mycket att, år efter år, både underhålla och öfva, och derefter söka få antalet så mycket större, derigenom, att det anslag, som till öfningarna beviljas, användes så, att det genom det årliga ombytet af dem, som öfvas med tillhjelp af en värnpligtsslåg, kan frambringa det största möjliga antal krigare i farans stund. Derigenom sker den bästa besparing, att man söker åstadkomma de största resultat med den minsta möjliga utgift.

Talaren har vidare upprepat en annan sats, som han äfven förut framställt, nemligen att vi numera stå i så vänskapligt förhållande till en eller annan af våra grannar, att vi icke behöfva göra någonting för att stärka oss i vårt försvar. Han skulle då lika väl som att blott vilja indraga ett års vapenöfningsanslag kunna hafva sagt, att vi behöfva icke alls öfva vår armé; den kan gå på landet och bruka jorden och någon gång vid en kyrkparad kläda sig i uniform, ty vi hafva ingen annan fiende att

frukta och söka afvärja, än statsbristen. Den satsen, att vi icke behöfva frukta för något annat än statsbristen, är den mest samhällsupplösande, som gerna kan framställas, enär den gör oss oförmögne att på något sätt bidra till vårt lands vare sig ekonomiska eller intellektuella framåtskridande, då man vid hvarje steg skall tänka på, huru det förhåller sig med statsbristen och om den kan tillåta att medel anslås till något stort och viktigt samhällsbehofs fyllande — men har svenska folket icke medel till sitt försvar så är det bragt i ett tillstånd, som jag icke vet huru jag skulle vilja skildra, så svårt och så förödmjukande vore det! Men lyckligtvis är förhållandet icke sådant; ty hela massan af svenska folket, med mycket få beklagliga undantag, är ganska säkert villig att ofra hvilken skärf som helst för att försvara sitt land. Det är ledsamt att behöfva framställa en sådan protest som denna; men min tid kan icke vara lång inom denna församling och så länge jag är här, kan jag icke underlåta att gifva ett bestämdt varnande uttryck emot mottagligheten af sådana satser, som blifvit här framställda, och ställa till hvar och en, som är här närvarande, den uppmaning, att han må stoppa sina öron till för sådana uttalanden och icke låta dem få insteg i hans tankar och känslor. Om jag härvid hörts yttra mig med någon värma, så anhåller jag därför om ursäkt; åldern är framskriden, men känslan och rösten hafva icke försvagats. Jag har endast velat protestera mot de satser, som Friherre Klinckowström här uttalat, och skall såsom ett uttryck af min förkastelse deraf, ehuru jag annars icke anser hvad motivering som begagnas betyda särdeles mycket. dock i detta fall förena mig med reservanternes förslag om deras underkännande, om något yrkande härom framställes. För öfrigt tror jag, att en sådan framställning, som här är af Utskottet föreslagen, mycket väl kan göras; men jag tror äfven, att Kongl. Maj:t kan vara förvissad om, att, om han icke anser indragning möjlig, det stora flertalet af svenska folket ändock skall gerna gifva de bidrag, som för ändamålet erfordras.

*Anslaget till
indelta arméns
och
Wermlands
fältjägar-
corps vapen-
öfningar.*
(Forts.)

En mängd ledamöter yttrade härtill bifall.

Grefve Lagerberg: Efter de varmhjertade och fosterländska ord, som blifvit uttalade af den föregående ärade talaren, har jag icke mycket att tillägga med anledning af den förste talarens yttrande, hvilket äfven jag ogillar. Men då jag i Utskottet tillhört reservanternes antal, ber jag att få yttra några ord. Jag tror icke att, om man å förevarande anslag vill åstadkomma någon besparing eller hushållning, man bör komma till något annat slut än det, hvarvid Stats-Utskottet nästan enhälligt stannat. Jag säger enhälligt, ty representanterne från Andra Kammaren hafva ju icke framställt något absolut yrkande utan blott önskan. Detta slut, hvars innehåll är angifvet i klämman, eller att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, huruvida icke lämpligen någon besparing kunde göras i afseende å indelta arméns vapenöfningar, hoppas jag, att Första Kammaren

*Anslaget till
indelta ar-
méns och
Wermlands
fältjägare-
corps' vapen-
öfningar.*
(Forts.)

mätte godkänna, och jag hade verkligen icke trott, att någon diskussion derom skulle i denna Kammare uppstå. Denna form är väl också både den riktigaste och klokaste; ty man må hysa hvilka föreställningar som helst om Riksdagens makt och rätt att indraga anslag, så måste man dock erkänna, att i ett konstitutionellt samhälle en oklok tillämpning af denna rätt genast skulle störa harmonien emellan de båda statsmakterna. Ingen kan bedöma nyttan och behovet af öfningsanslaget bättre än Kongl. Maj:t. Kongl. Maj:t bör derföre vara den som i sista hand afgör frågan. Under sådana förhållanden synes mig som om det slut, hvartill Stats-Utskottet kommit, vore klokt och riktigt. Men då jag sagt detta, ber jag få tillägga, att för mig ännu ett annat skäl varit bestämmande att utan tvekan hänskjuta frågan till Kongl. Maj:ts afgörande. Det är nemligen icke så alldeles klart, att detta anslag är ett sådant, som Friherre Klinckowström talat om, eller att Riksdagen kan ensam draga in detsamma. Det tillhörde från början rust- och rotehållarne att bestrida möteskostnaderna och marcherna till och från mötet m. m.; men vid 1828 eller 1829 års riksdag bortogs denna bestämmelse och i stället anslogs af hvarje rust- och rotehåll en viss summa penningar (mötespassevolansfonden) dertill under en viss tiderymd. Innan denna tid var slut, blefvo dock vid 1841 års riksdag äfven dessa penningar indragna, och underhållet af indelta arméns möten öfverflyttadt på statsverket, det vill säga på oss alla skattdragande, således äfven på oss, som icke äro lycklige vara rust- och rotehållare. Dervid förbehöll sig Kongl. Maj:t att, så vida Riksens Ständer skulle undandraga Kongl. Maj:t detta underhåll, skulle de gamla knektekontrakten åter träda i gällande kraft. Hvem som då blefve tredje man, vill jag icke afgöra, men möjligen blefve det rust- och rotehållarne. Detta var för mig äfven ett skäl icke tillstyrka, att Riksdagen ensam skulle indraga större eller mindre del af anslaget utan söka få sin önskan fram i form af en underdånig skrifvelse.

Jag har endast velat gifva tillkänna denna min uppfattning, och anhåller i öfrigt om proposition å bifall till Stats-Utskottets betänkande. Mot motiveringen deruti har jag reserverat mig, och af hvad jag nu yttrat torde vara klart, hvarför jag så gjort.

Herr Statsrådet Rosensvärd: Då Stats-Utskottets förslag i denna del blef mig bekant, insåg jag ganska väl anledningen, som hade framkallat detta skrifvelseförslag. Jag kunde icke annat än beklaga, att det skulle vara just den fjärde hufvudtiteln tillika med den femte eller de, som röra rikets försvar, hvilka företrädesvis skulle blifva anlitade för statsbristens minskande; men jag kunde å andra sidan icke annat än medgifva, att en skrifvelse af den beskaffenhet, som här föreslagits, vore, då det öfverlemnades till Kongl. Maj:t att, om han så funne möjligt och lämpligt, göra de inskränkningar i indelta arméns vapenöfningar, som kunde utan fara för landets försvar och arméns tjänstbarhet göras, sådan, att samma skrifvelse kunde af Kongl. Maj:t till pröfning

upptagas och derå fästas det afseende, som Kongl. Maj:t funne omständigheterna medgifva. Jag hade därför icke ämnat motsätta mig en sådan skrifvelse och, som jag redan nämnt vid föredragningen af punkten a), har Kongl. Maj:t, oberoende af hvarje sådan skrifvelse, redan till följd af samma ekonomiska förhållanden, som skulle föranleda denna skrifvelse och hvilka naturligen utan afseende å denna måste vara af Kongl. Maj:t kända, för innevarande år vidtagit en sådan anordning i afseende å arméns möten, att derigenom en summa af 388,000 kronor icke skulle komma att tagas i anspråk. Huruvida möjligen ytterligare besparingar kunna uppkomma, är en sak, på hvilken jag nu icke vill inlåta mig.

Hvad åter beträffar det af en talare framställda förslag, att man skulle helt enkelt indraga större delen af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarcorps vapenöfningar, så är detta ett förslag, som jag både som riksdagsman och såsom Konungens rådgifvare måste helt och hållet motsätta mig. Utan att inlåta mig på den ofta diskuterade frågan om ett ordinarie anslags särskilda beskaffenhet och de båda statsmakternas olika rätt i afseende å dessa anslag och andra anslag, lärer det väl vara gifvet, att Kongl. Maj:ts rätt att ordna arméns vapenöfningar är obestriddig. Det är dessutom, såsom en talare redan antydt, särskildt hvad beträffar den indelta armén redan i indelningsverket och knektekontrakten icke blott förbehållet Kongl. Maj:t rättigheten att sammankalla armén och ordna dess öfningar, hvilken rätt aldrig varit bestridd, utan äfven i afseende å underhållet föreskrifvet, att tungan dermed inom vissa gränser skall tillhöra indelningsverket sjelft, eller rust- och rotehållarne. Att nu, sedan denna tunga blifvit på sätt och viss aflöst genom kontanta anslag, framkalla alla de tvistepunkter, som skulle kunna i teoretiskt hänseende framställas, anser jag icke vara lämpligt. Hvad åter sjelfva skrifvelsen beträffar och resultatet af densamma, så är det naturligtvis för tidigt, att i afseende å kommande år framställa något horoskop; men hvad jag kan säga är, att, om det skulle blifva min lott att föredraga denna skrifvelse och dess tillämpning för kommande år, kommer jag att tillstyrka Kongl. Maj:t att derå fästa det afseende, som förhållandena då påkalla och möjliggöra.

Herr Jöns Persson: I hufvudsaken är jag i vissa afseenden ense med den förste talaren, men deremot vill jag icke instämma i en del af de utaf honom begagnade motiv. Han nämnde, att vi hafva en fiende för dörren, som icke låter afvisa sig med kulor och krut, och han ansåg, att den vore lika farlig som en fiende, som hotar landets sjelfständighet. Detta tror jag icke, att han kunde mena, och jag förundrar mig icke öfver, att den efterföljande talaren derpå framhöll de faror, som kunna möta, om vi icke äro måne om vårt försvars stärkande. Af dessa begge talares uttalade åsigtter hyllar jag obestriddigen den senare talarens i det afseendet, att, om vi skulle antaga, att Riksdagens uttalande i denna eller dylika frågor skulle innebära ett ringaktande af lan-

Anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarcorps' vapenöfningar.
(Forts.)

*Anslaget till
indelta ar-
mens och
Wermlands
fältjägare-
corps vapen-
öfningar.
(Forts.)*

dets försvar, eller att landet icke skulle vilja eller kunna försvara sig om det behöfdes, så skulle jag vara den siste, som lemnade min röst till ett sådant beslut, men om man vill se frågan sådan den här föreligger, är jag öfvertygad om, att ingen man med urskiljning och opartiskhet skulle kunna betrakta saken på det sättet. Den talare, som så varmt yttrade sig för vårt lands försvar, antydde, att Riksdagen icke gerna skulle kunna begagna sig af den rätt, som förutsattes för bifall till den förste talarens yrkande. Derom vill jag icke inlåta mig i tvist, men jag vill hänvisa herrarne till en annan omständighet, nemligen den, att, om olyckan skulle blifva så stor i vårt land, att folket och dess representanter icke ville försvara sig sjelfve eller fattade sådana beslut, som voro olycksbringande för landet, så skulle likväl icke Kongl. Maj:t och dess regering kunna förhindra det, och enligt min tanke är Riksdagen derföre i sin fulla rätt, då den fattar ett sådant beslut, som den förste talaren föreslagit. Jag tror mig icke säga för mycket, då jag för min del förklarar, att jag är Kongl. Maj:t lika väl bevågen, som någon annan, men då jag utöfvar mitt riksdagsmannakall så vill jag sjelfständigt fatta mitt beslut, och det föranlåter mig att säga, att jag icke vill vara med om denna skrifvelse, helst man kan vara säker om, att Kongl. Maj:t, äfven utan densamma, fäster afseende vid hvad i dessa Riksdagens Kamrar förhandlas. Slutresultatet af mitt yttrande blir således, att jag icke vill bifalla Utskottets förslag, men hvad beträffar skrifvelsen i fråga om år 1879, så tror jag icke, att man beginge någon orättvisa om man frågade, huruvida några besparingar derpå skulle kunna göras, och hvad år 1880 beträffar, så tror jag, att Riksdagen är i sin fulla rätt att fatta det beslut, som den förste talaren föreslagit, för hvilket beslut jag ock kommer att rösta. Skulle detta deremot icke blifva Riksdagens beslut, vill jag rösta för afslag å den af Utskottets föreslagna skrifvelse. Jag tror, att vi svenskar och norrmän, hvilkas representanter icke böra vara stort skilda åt, icke böra på så sätt gå till väga, utan hafva vi rätt att fatta beslut och om de icke äro lyckobringande, så är det folket, som skickat representanterna, som får stå för dessa beslut, men icke Kongl. Maj:t. Här gäller det visserligen blott en förfrågan om Kongl. Maj:t vill göra det eller det, men jag vill icke vara med om en sådan, ty jag vill icke, att Riksdagen skall bära något ansvar härutinnan. Jag yrkar bifall till den förste talarens yrkande om summans nedprutande till en million, men vidare vill jag icke vara med om.

Friherre Hochschild: Då jag sist hade ordet, tillät jag mig tillkännagifva att, derest jag varit närvarande vid ärendets behandling i Stats-Utskottet, jag skulle hafva instämt med dem, som reserverat sig mot motiveringen. Jag hoppades, att denna motiverings olämplighet skulle erkännas mera, än som det tyckes här hafva blifvit fallet. Visserligen har Herr Mannerskantz i sitt vackra och fosterländska anförande, tillkännagifvit att, om ett yrkande skulle göras om motiveringens ogillande, han skulle sluta

sig till detsamma, men han ansåg icke, att frågan var af så stor vikt, att något särskildt yrkande derom borde af honom framställas. Herr Chefen för Landtförsvars-departementet har också uttalat sig ogillande om motiveringen och yttrat att, derest han framdeles skulle vara i tillfälle att för Kongl. Maj:t föreslå åtgärders vidtagande i afseende å arméns vapenöfningar, han icke skulle fästa stor vikt vid denna motivering. Jag hoppas, att Chefen för Landtförsvars-departementet ännu i många år måtte kvarstanna i Konungens rådkammare, men det måste dock framdeles inträffa, att en annan man blir kallad att gifva Konungen råd i landtförsvarsärenden, och det torde hända, att det nya Statsrådet anser sig böra taga reda på hvad föregående Riksdagar haft för åsigt i frågan. Det finnes ett gammalt ordspråk, "*verba volant scripta manent*", hvarom jag här vill erinra, och då jag nu anser, att den motivering, som här förekommer, icke bör af Riksdagen gillas, får jag hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till Utskottets hemställan med ogillande af motiveringen.

*Anslaget till
indelta ar-
méns och
Wernlands
fältjägare-
corps' vapen-
öfningar.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl: Ehuru jag vågar föreställa mig, att icke många röster inom denna Kammare skola biträda det förslag, som af den ärade representanten på elfsborgsbanken blifvit framställt, anser jag mig likväl böra i denna fråga yttra några ord. Jag hade verkligen icke föreställt mig, att de ledamöter af Riksdagen, som anse, att landet icke har några andra fiender än den för dörren stående statsbristen, skulle finna anledning att klandra Utskottet för det förslag, som Utskottet i den nu föredragna punkten framställt. Nu hafva de deremot ställt sig före dem, som icke hafva samma uppfattning, som den förste talaren. Jag tror mig kunna säga, att de ledamöter af denna Kammare, som hafva varit insatta i Stats-Utskottet, hafva varit ganska betänksamma, innan de hafva biträdt det förslag, som föreligger till Kamrarnes godkännande. Att redan nu, på sätt motionärerne från Andra Kamraren föreslagit, fatta ett beslut om en nedsättning i det *ordinarie* anslaget för arméns vapenöfningar under 1880, är, äfven om man skulle anse sig berättigad att i afseende å detta ordinarie anslag vidtaga en sådan nedsättning, ganska svårt, emedan ingen torde kunna bedöma, hurudana förhållandena äro det år, för hvilken budgeten nu regleras. Om ett sådant beslut nu blefve fattadt och förhållandena sedermera skulle gestalta sig så — hvilket ju icke är någon omöjlighet — att en försigtigt beräknad statsreglering lemnade en tillräcklig tillgång nästa år för arméns vapenöfningar, så hade man gjort sig skyldig till en åtgärd, hvarigenom vårt försvarsväsende icke bibehållits på den ståndpunkt, som det för hvarje vän af vårt försvar måste vara angeläget att bibehålla. Att under loppet af innevarande år, då man med mera säkerhet kan tro sig beräkna att en minskning i arméns vapenöfningar icke torde kunna medföra några vådliga följder, lemna af det redan beviljade anslaget någon tillökning till budgetens uppgörande möter det hinder, att anslaget redan är ställt till Kongl. Maj:ts

Anslag till
indelta ar-
méns och
Wermlands
fältjägare-
korps' vapen-
öfningar.
(Forts.)

disposition och att Riksdagen icke kan förfoga öfver de derå möj-
ligen skeende besparingar.

Genom hvad jag nu sagt och med åberopande jemväl af de
skäl, som af Grefve Lagerberg anförts i afseende å den sär-
skilda naturen af det nu föreliggande anslaget, vill jag således
hafva förklarar, att jag hyser den uppfattning, att Riksdagen icke
eger rätt att ensam besluta om detta anslag och Kammaren be-
hagade finna, att det måste hafva varit ganska svårt för de leda-
möter af Stats-Utskottet, som hafva samma åsigt, som dem jag
nu uttalat, att till och med ingå på det förslag, som föreligger i
den nu föredragna punkten, men om vi härtill hafva funnit oss
föranledde, så har det hufvudsakligen skett af det skäl, att man
önskat förekomma en strid mellan de båda statsmakterna om rät-
tigheten till disposition af större eller mindre del af de ordinarie
anslagen. Att undvika något sådant har jag ansett vara af den
stora vikt och betydelse, att jag för ernående af det målet har låtit
alla betänkligheter falla, och, såsom herrarne behagade finna, har det
lyckats att förena de flesta inom Utskottet om det skrivelseför-
slag, som här föreligger. Att under sådana förhållanden motive-
ringen icke kan blifva fullt nöjaktig för alla är naturligt, och här
förefinnas således frågor, som af flere klandrats och på andra håll
anses fullt riktigt behandlade.

Jag vågar tro och hoppas, att, om Riksdagen vill oförändradt
antaga detta Utskottets förslag, sådant det är, derigenom alla kon-
flikter skulle kunna undvikas och det är på den grund, som jag
vågar hos Kammaren anhålla om ett fullständigt bifall till Ut-
skottets förslag.

Friherre Klinckowström: Jag skall be att endast med några
ord få bemöta hvad i sak blifvit sagdt rörande den ifrågavarande
punkten. Hvad mot min person och mina politiska åsigt har
blifvit yttrad af en utaf mig högt aktad ledamot af denna Kam-
mare, det ämnar jag nu, såsom alltid förut, icke besvara. Det är
två förhållanden, som här blifvit framhållna såsom, om icke hin-
der, dock utgörande svårigheter emot att afpruta något på ifråga-
varande anslag. Det ena vore nemligen att när mötespassevolans-
anslaget förändrades eller afskaffades, så gjordes det, såsom Grefve
Lagerberg mycket riktigt anført, med en reservation från Kongl.
Maj:ts sida, att, för den händelse ifrågavarande mötespassevolans-
anslag skulle indragas af Riksdagen, detsamma skulle åter utgå
på rust- och rothällarnes bekostnad; men hvarken Grefve Lager-
berg eller Stats-Utskottet har försigtigtvis nämnt, hvilken ringa
summa detta anslag utgör, jemförd med mötesanslaget, och att
detta är ett af de skrämnskott, som i Stats-Utskottet måhända kun-
nat verka på en eller annan obestämd åsigt, skulle jag vilja tro.
Om man endast för ett år indrager denna million kronor, kan
deraf, enligt min tanke, icke någon svårighet uppstå från rust-
och rothällarnes sida.

Herr Ekman nämnde nyss, att en annan svårighet skulle upp-
stå derigenom, att, förutsatt att år 1880 statens inkomster visa

sig så rikliga, att det ifrågavarande mötesanslaget skulle kunna utgå, man *då* skulle beklaga sig och ångra, att man nu indragit detsamma; men, mine herrar, det finnes ju ett mycket enkelt sätt att afhjälpa denna svårighet och det borde Herr Ekman känna bättre än jag; det möter nemligen i sådant fall icke något hinder att då på *extra* stat anvisa de medel, man nu vill indraga.

Det är ju klart, att detta mycket väl låter sig göra och att dessa penningar blifva lika goda och användbara, vare sig att de komma från extra eller från ordinarie anslag.

Den åsigten har här blifvit framställd af min vän på elfsborgsbänken, att förändringar af dylika ordinarie anslag, som det här ifrågavarande, icke skulle kunna ske på annat sätt än genom underdåniga skrifvelser, hvilka synas mig vara petitioner till Kongl. Maj:t; detta smakar mycket af det förslag, som af Herr Wallenberg framställdes i en motion vid början af detta plenum; men jag vill på det bestämdaste protestera mot en dylik åsigt och jag hoppas, att den icke af Riksdagen skall blifva erkänd såsom riktig, ty det vore något ganska farligt. Jag tror, att det i dessa tider visat sig högst nödvändigt, att svenska folket bibehåller oförkränt sin rätt att bestämma om statens utgifter.

Jag får därför förklara, att jag fortfar att yrka bifall till de två punkter, som jag haft äran att här framställa.

Herr Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet fortsättning kl. 7 e. m.

Grefve Hamilton, Henning: I hufvudsak är jag så fullständigt förekommen af Herr Mannerskantz, att jag med afseende på sjelfva frågan icke kan hafva många ord att tillägga. Jag har likväl ansett mig böra säga, att, då frågan om Riksdagens rätt att förfoga öfver de ordinarie anslagen kan anses vara i viss mån tvetydig, emedan våra grundlagar icke i det fallet uttala sig med önskvärd bestämdhet, det är så mycket angelägnare, att Riksdagen sjelf och dess ledamöter öfverväga, i hvilka fall det kan vara öfverensstämmande med andan i våra grundlagar i deras helhet betraktade, om Riksdagen skall i dess högsta möjliga utsträckning begagna den rätt, hvartill någon anledning möjligen förefinnes i grundlagarne. Anslaget till arméns vapenöfningar anser jag vara bland dem, vid hvilka Riksdagen särskildt bör taga detta i öfvervägande, dels därför, att Konungen såsom högste befälhafvare öfver armén måste bättre än Riksdagen vara i tillfälle att bedöma hvad som med afseende på arméns tjänstbarhet kan vara nödvändigt eller icke, och dels därför, att Kongl. Maj:t obestriddligen har rätt att ensam besörja de diplomatiska angelägenheterna och allt hvad som rör våra förhållanden till främmande makter, och om då Riksdagen, med begagnande af sin påstådda maktfullkomlighet i afseende på de ordinarie anslagen, skulle vilja utsträcka den allt för långt i förhållande till armén, så skulle man derigenom under vissa förhållanden i sjelfva verket hafva afskurit den möjlighet, som Konungen enligt grundlagen bör ega att

*Anslag till
indelta ar-
méns och
Wernlands
fältjägar-
corps' vapen-
öfningar.*
(Forts.)

Anslaget till indelta arméns och Wermlands fältjägarecorps' vapenöfningar. (Forts.) på ett värdigt sätt upprätthålla vår ställning i förhållande till andra makter.

Jag tror därför, att Första Kammaren skulle göra orätt, om den på något sätt gäfvé sitt godkännande till en motsatt åsigt, och då ett sådant godkännande otvifvelaktigt ligger i gillandet af motiveringen till den ifrågavarande punkten, så vill jag icke lemna Friherre Hochschild ensam i hans yrkande, att Kammaren måtte med ogillande af dessa motiv bifalla den nu föredragna punkten.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att det förevarande momentet skulle bifallas; 2:o att Kammaren, med ogillande af Utskottets motiv, måtte bifalla hvad i momentet föreslagits; 3:o af Friherre *Klinckowström*, att Kammarén, med afslag å Utskottets förevarande hemställan, ville besluta:

1:o att Herrar Halldins och O. Anderssons ofvan omförmälda motioner må sålunda bifallas, att Riksdagen beslutar att ordinarie anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar under år 1880 må uppföras till 322,300 kronor; och

2:o att Riksdagen, i underdånig skrifvelse, anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida ej indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar under innevarande år skulle, utan väsentlig olägenhet, kunna i den mån inskränkas, att någon betydlig besparing kunde vara att emotse, och hvilken besparing kunde komma statsverket till godo; samt

4:o att Kammarén, med afslag å momentet, skulle bifalla 1:sta punkten i Friherre *Klinckowströms* ofvannämnda förslag. Till följd af hvad sålunda blifvit yrkadt, ansåge Herr Talmannen nödigt, att, på sätt Friherre *Klinckowström* jemväl begärt, de båda punkterna i hans förslag blifve föremål för särskilda propositioner.

Härefter framstälde Herr Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, sedermera proposition på momentets antagande med ogillande af motiveringen, då svaren utföllo med talrika ja, blandade med nej, och slutligen proposition på afslag å momentet och bifall till 1:sta punkten i Frih. *Klinckowströms* förslag, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja; hvarefter proposition på momentets antagande med ogillande af motiveringen ånyo gjordes, och då dervid svarades talrika och starka ja, blandade med nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Herr Talmannen hemstälde nu, huruvida Kammarén såsom kontraproposition vid den äskade voteringen antog afslag å momentet och bifall till 1:sta punkten i Frih. *Klinckowströms* förslag,

och då svaren härå utföllo med många ja jemte åtskilliga nej, förklarade Herr Talmannen sig hafva funnit ja öfvervägande.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

“Den som vill, att Kammaren skall bifalla mom. b i 1:sta punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 10 $\frac{1}{2}$, med ogillande af motiveringen, röstar

Ja;
Den det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren momentet och bifaller 1:sta punkten af Friherre Klinckowströms i ämnet framställda förslag.“

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—91.
Nej—23.

Herr Talmannen yttrade, det Kammaren torde finna, att till följd af den verkställda voterings utgång 2:dra punkten i Friherre *Klinckowströms* förslag hade förfallit.

Svarades Ja.

2:dra punkten i utlåtandet.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 9 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 14, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *åttonde* hufvudtitel.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Det är alldeles uppenbart, att vid en riksdag, då besparingar i en eller annan riktning måste göras, ingen särskild inrättning kan begära att få se alla sina behof tillfredsställda. Jag skall således icke göra något yrkande i afseende på den nu föredragna punkten utan vill äfven för min

Anslag till
ved för
Uppsala uni-
versitets
bibliotekskas.

Anslag till
ved för
Upsala uni-
versitetets
bibliotekshus.
(Forts.)

del bifalla den; men då denna begäran om anslag är af den beskaffenhet, att den nödvändigt måste återkomma, anser jag mig skyldig att redan vid denna riksdag förklara, att de skäl för afslag, som Stats-Utskottet anfört, icke synas mig vara gällande. Utskottet har i första rummet fäst sig dervid, att universitetet, som eger omkring 20,000 tunnland skog, deraf väl skulle kunna få sitt behof af ved fyldt, och kunde man icke från de till Upsala närbelägna hemmanen erhålla tillräckligt, skulle man ju kunna försälja veden från de mera aflägsna skogarne och för de deraf inflytande medlen köpa ved till universitetets behof.

Till en början bör jag upplysa, att tillgången af skogseffekter från universitetets skogar alldeles icke är så öfverdrifvet tillräcklig som det vill synas, ty, utom det att omkring 900 famnar ved årligen åtgå till universitetets behof, så måste från de hemman, som hafva en någorlunda hjälplig skog, alla de skoglösa hemmanen förses med det förråd af ved, byggnads- och stängelvirke, som der behöfves, och att försälja veden från de aflägsna hemmanen och i stället köpa sådan i Upsala skulle vara en uppenbar misshushållning, därför att veden i de aflägsna trakterna står så lågt och i Upsala så högt i pris, att man sannolikt skulle få sälja flera famnar för att i Upsala köpa en enda.

Ett annat skäl har Utskottet också anfört, nemligen att det icke blifvit ådagalagdt att universitetet saknar medel att sjelf bekosta aflöningen till maskinisten och eldaren, som skola sköta värmeapparaten. Universitetets ekonomiska ställning och dess finanser kunna icke vara för Stats-Utskottet okända, men för åtskilliga af Kammarens ledamöter torde de vara det, och jag vill därför nämna, att universitetets ordinarie inkomster äro *alla* anvisade till betäckande af dess ordinarie utgifter. De extra-ordinarie inkomsterna äro obestämda och kunna således icke användas för bestämda behof. Kongl. Maj:t har också särskildt befalt, att dessa tillfälliga inkomster skola efter kanslersembetet anordning och beslut användas till bestridande af *tillfälliga* utgifter för undervisningens befrämjande, hvaremot de icke få användas till fyllande af behof, som äro ständiga och år efter år återkomma. Af dessa skäl tror jag därför icke att man kan hemta motiv till afslag å Kongl. Maj:ts proposition, men då omständigheterna fordra det och då universitetet väl för ett år kan reda sig utan det begärda anslaget, vill jag icke yrka någon förändring i hvad Utskottet föreslagit.

Grefve Beck-Friis: Den siste talarens yttrande, att detta behof sannolikt åter nästa år skall göra sig gällande, föranleder mig att bedja om herrarnes uppmärksamhet för ett ögonblick. Upsala universitet befinner sig i den egna ställning, att dess utgifter till allra största delen bestridas af universitetets egna tillgångar, och att det endast är en fyllnad, som af staten lemnas. Jag tror således, att det, för att kunna bedöma behofvet af detta statens tillskott, vore af nöden att, om universitetet, såsom jag antager, framdeles kommer med begäran om något anslag, en full-

ständigare utredning af förhållandena egde rum, än som stått till Stats-Utskottets förfogande. Vi hafva för vår del icke haft tillgång till andra upplysningar, än dem, som finnas i statsrevisorernas berättelse. Deraf finner man emellertid, att, under det att årliga inkomsten af universitetets egna medel uppgår till omkring 375,000 kronor, motsvarande således en kapitalförmögenhet af 7 à 8 millioner, så har staten bidragit till utgifterna med ungefär 279,000 kronor, således med vid pass en tredjedel af det hela; men emellertid har universitetet så stora och rika tillgångar, att det verkligen är mycket svårt för Riksdagen att kunna bedöma, i hvad mån staten bör bidraga till universitetets underhåll. Det har verkligen varit ganska svårt att afgöra denna fråga och, såsom herrarne torde veta, skedde en stor förändring, då professorernas löner reglerades, ty innan denna reglering genomfördes växte universitetets kapitalförmögenhet årligen, men detta kan icke ske hädanefter i så hög grad. Med ett ord: det är förenadt med mycken svårighet att kunna beräkna behovet, men då man här i detta speciella fall vet, att akademien har en så stor skogstillgång, och då det för mig icke är rätt klart, att det mera för professorerna i Upsala än vid det andra universitetet kan vara nödvändigt att få uppbära denna löneförbättring i form af ved, så tror jag, att det vore skäl att en fullständigare utredning i detta hänseende egde rum, innan Riksdagen beviljar det anslag, hvarom det nu är fråga. Då intet annat yrkande blifvit gjordt, får jag därför endast anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Anslag till
ved för
Upsala uni-
versitets
bibliotekshus.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades slutad, och punkten bifölls.

3:dje—11:te punkterna.

Biföllos.

12:te punkten.

Herr Statsrådet Malmström: Ehuru jag gerna och tacksamt erkänner, att den välvilja, hvarmed den åttonde hufvudtiteln under en längre följd af år blifvit af Riksdagen behandlad, ingalunda förnekar sig i det utlåtande som Stats-Utskottet nu afgifvit rörande denna hufvudtitel, och ehuru jag icke anser mig vara förbunden att likasom ex officio tala emot hvarje nedsättning, som Utskottet föreslagit, helst om anledningen dertill egentligen varit hänsyn till den tillfälliga finansiella ställningen, så ber jag likväl Kammaren benäget upptaga, om jag i en och annan punkt anhåller att få närmare redogöra för de skäl, som föranledt Kongl. Maj:ts förslag.

En sådan punkt är den nu föreliggande angående upprättande af ett treklassigt allmänt läroverk i Motala. Bland de petitioner, som från många håll inkommit till Kongl. Maj:t om upprättande af nya eller utvidgande af redan befintliga läroanstalter, var det endast denna, som af Kongl. Maj:t ansågs förtjena att, äfven under närvarande förlägenhet i ekonomiskt afseende, framläggas

Inrättande
af ett allmänt
läroverk i
Motala.

*Inrättande
af ett allmänt
läroverk i
Motala.
(Forts.)*

för Riksdagen. — Motala är en ort, som hastigt och kraftigt har uppblomstrat; den är för närvarande så folkrik, att det finnes ingen stad eller köping med den folkmängd, som Motala har, som icke har ett offentligt läroverk. Motala öfverträffar i folkmängd alla de städer eller köpingar, som hafva enklassiga pedagogier, sju af de tio, som hafva tvåklassiga läroverk, och tio af de tjuguen, som hafva treklassiga, ja, det öfverträffar i samma afseende en stad, som har ett femklassigt läroverk, nemligen Norrtelje, och slutligen till och med en stad, som har ett fullständigt elementarläroverk, nemligen Strengnäs. Detta då man blott tager folkmängden inom den egentliga staden i betraktande; men dertill kommer en landtkommun med omkring 7,500 invånare. — Det är emellertid icke blott med afseende på folkmängden, som Motala kan synas vara förtjent af att få ett allmänt läroverk der upprättadt, utan äfven med afseende på den ifver och det intresse, som dess invånare redan visat för en dylik anstalt, då de med betydliga uppoffringar redan hafva under ett par år underhållit ett privat treklassigt elementarläroverk. För öfrigt anser jag, att man härvid bör taga i betraktande äfven en annan omständighet. Jag tror, att ett offentligt elementarläroverk i Motala skulle kunna göra större nytta än på månet annat ställe, emedan man, på grund af särskilda förhållanden, torde få anse ungdomen derstädes vara mera, så att säga, bildbar än i våra mera aflägsna och stillsamma bygder. På en ort, der det mekaniska snillet lemnat efter sig så storartade spår, der kanal och jernväg korsar hvarandra, der ångbåtar dagligen komma och gå, och der den stora mekaniska verkstaden är en i det dagliga lifvet så kraftigt ingripande hufvudfaktor, der måste uppmärksamheten, vetgirigheten, iakttagelseförmågan tidigt finna väckelse och näring. På grund af dessa skäl är det min öfvertygelse, att Motala skulle vara en särdeles lämplig ort för upprättandet af ett realläroverk och att det vore vida bättre att dit samla ungdom från andra håll än att, såsom Utskottet antydt, låta dess ungdom söka sin bildning på andra orter. Af dessa skäl vågar jag hysa den förhoppningen, att, om också Motala icke denna gång får ett offentligt läroverk, den tiden likväl icke skall vara långt aflägsen, då stadens önskan i detta hänseende vinner fullbordan.

Herr Reuterskiöld, Adam: Jag är visserligen så godt som helt och hållet förekommen af Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet, men enär jag, som under en lång följd af år varit bosatt i närheten af Motala, väl känner dervarande förhållanden, ber jag dock att få yttra några ord i denna fråga. Det har länge i detta samhälle varit ett känt behof att få en undervisningsanstalt i litet större skala på platsen. Under flera år hafva åtskilliga försök i sådan rigtning gjorts, och för tre år sedan blef genom enskilda personers omtanke och försorg der inrättad en läroanstalt, som fullt motsvarar ett treklassigt statens läroverk. Det ekonomiska betryck, som nu inträffat, har gjort att stor svårighet, att icke säga omöjlighet, mött att låta denna

läroanstalt fortsätta sin gagnande verksamhet. Man gick därför in till Kongl. Maj:ts med anhållan att han måtte i nådig proposition begära anslag för att understödja berörda läroverk. Stats-Utskottet har nu afstyrkt detta anslags beviljande på grund af de lätta kommunikationer, som Motala eger i jernförelse med åtskilliga andra samhällen. Detta är nog sant, men berörda omständighet hjälper dock icke utöfver en viss grad, enär det icke så mycket är kostnaden för resan som fasthellre utgifterna för lärjungens underhåll på främmande ort, hvarpå svårigheten beror. Under de nuvarande tryckta tiderna har Motala i hög grad lidit. Själfva läget för läroverket i Motala är för öfrigt sådant, att det bör kunna påräkna ett ganska stort antal lärjungar, som äro bosatta på platsen och ej behöfva flytta dit från främmande ort. Befolkningen i Motala stad jemte landtkommun utgör mellan 9,000 och 10,000 personer och i de närmast angränsande socknarne uppgår folkmängden till 4,000 å 5,000, således finnas 14,000 till 15,000 personer, som kunna skicka sina barn till läroverket, utan att de behöfva ändra boningsort. Afven i ett annat afseende är det icke övrigt att i Motala hafva en läroanstalt, som kan meddela undervisning något öfver måttet för den bildning, som i folkskolan kan vinnas, nemligen för de barn, hvilka ämna söka anställning vid Motala verkstad och af brist på medel eljest icke kunna få den grundligare underbyggnad, som väl behöfves. Den nuvarande enskilda läroanstalten i Motala har redan under dessa tre år i medeltal haft femtio lärjungar om året, hvilket antyder, att goda utsigter förefinnas att detta läroverk fortfarande skall kunna påräkna tillräckligt antal lärjungar att undervisa. Jag anhåller därför vördsamt om afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Inrättande
af ett allmänt
läroverk i
Motala.
(Forts.)*

Grefve Beck-Friis: Hvad som för mig varit bestämmande att ej tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition är att jag delar den åsigt, Utskottet i slutet af motiven till förevarande hemställan uttalar, eller, att jag anser staten icke böra vidare än som redan sker bidraga till upprätthållande af de mindre, två- eller treklassiga, läroverken, utan att staten bör ingripa först när upprättande af femklassigt läroverk ifrågakommer, enär företrädesvis lokala intressen och ej något statsändamål tillgodoses med dessa mindre läroverk, hvilkas underhåll därför ock bör vara vederbörande kommuns sak. På detta skäl och då jag anser den tid ännu ej hafva kommit, då ett femklassigt läroverk bör i Motala inrättas, har jag biträdt Utskottets hemställan. Möjligt är, att Motala stad går framåt så, att ett dylikt läroverks inrättande der blifver nödvändigt, och då, men ej förr, må man se till, om ej staten bör träda emellan. För närvarande yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl: Den ärade departementschefen slutade sitt yttrande nyss med de orden, att han hoppades, att, derest Riksdagen icke nu bifölle Kongl. Maj:ts proposition om anslag för

*Inrättande
af ett allmänt
läroverk i
Motala.
(Forts.)*

inrättande af ett treklassigt läroverk i Motala, det likväl ej skulle dröja länge, innan Riksdagen beviljade ett sådant anslag. Jag vågar tro, att man kan vara härom fullt förvissad, ty de anförda skälen hvarför staten borde lemna anslag till ifrågasvarande ändamål äro efter min uppfattning så talande, att man svårigen lär kunna undgå att beakta dem. Om jag i denna uppfattning har rätt, och då det ifrågasvarande anslaget icke är större än 6,900 kronor, samt statsverkets ställning för närvarande, huru mycket man än kan hafva skäl att befara en statsbrist för detta och nästa år, likväl icke torde böra lägga oöfverstigliga hinder i vägen att nu tillgodose ett så bjudande behof som detta, kan jag för min del ej finna skäl att till en kommande riksdag uppskjuta hvad som erfordras, och har derfor ansett mig böra vid den nu föredragna punkten af Utskottets betänkande foga en reservation i syfte att hvad Kongl. Maj:t begärt måtte beviljas redan nu. Af Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet är upplyst, att bland rikets många städer och köpingar finnes ett ganska stort antal med betydligt mindre folkmängd än Motala, som redan hugnats med statsanslag till allmänna läroverk. Jag tror, att deruti ligger ett tillräckligt talande skäl, hvarför man ej bör vägra hvad Kongl. Maj:t nu äskat. I afseende på de siffror, som redan förut blifvit uppgifna för att ådagalägga behofvet af det ifrågasatta läroverket, ber jag endast att få fästa uppmärksamhet på en omständighet, som synes mig ännu icke hafva blifvit tillräckligt framhållen, nemligen att, då Motala stad räknar 1,820 invånare och Motala landtkommun 7,443, så är att märka, att af dessa sistnämnda tillhöra icke mindre än 3,362 Motala verkstad. Denna befolkning af 3,362 personer finnes boende på icke en fjerdedels mils afstånd från Motala stad, och denna trakt torde sålunda med skäl kunna anses som en förstad till Motala. Betraktar man saken så, blir det icke mindre än 5,182 personer, som behöfva denna skola för sina barn. Alla de ifrågasvarande barnen vill Utskottet nu visa till Vadstena läroverk. Utskottet har dock ej förebringat någon utredning derom, att i Vadstena läroverk finnes plats för alla dessa barn att få undervisning. Slutligen säger Utskottet, att statens medverkan bör inskränkas till upprätthållande af läroverk med mer än tre klasser. Efter min uppfattning håller detta ej streck, utan jag skulle för min del vilja vända om satsen och säga, att det är en mishushållning att i så många, snart sagdt alla större städer upprätta fullständiga läroverk. Det är *deras* antal, som synes mig kunna inskränkas, men de mindre läroverken, hvilka hvarje stad och köping behöfver, tror jag Riksdagen böra låta sig angeläget vara att på allt sätt understödja. På dessa skäl tager jag mig härmed friheten vördsamt anhålla, att Kammaren behagade, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels ock afslag derå samt bifall till

Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, gjordes propositioner på dessa yrkanden samt besvarades, den första med många ja, blandade med nej, och den senare med många nej, blandade med ja; hvarefter proposition på bifall till punkten förnyades, och då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Herr *Ekman* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 12 punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren punkten och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—66.

Nej—42.

13:de punkten.

Bifölls.

14:de punkten.

Herr Statsrådet Malmström: Herr Talman! Mine herrar! Den föreliggande punkten rör en så obetydlig summa, att jag fruktar, att Kammaren tycker, att jag redan därför icke borde taga Kammarens tid i anspråk; men, Herr Talman, frågan rör en under Ecklesiastikdepartementet lydande institutions rätt, och då får jag icke anse densamma så obetydlig, att jag bör träda tillbaka. Den tvisten, om hvem som skall bekosta bostad åt rektor i Westerås, är mycket gammal och har redan för mer än 100 år sedan dragits under offentlig myndighets pröfning. Jag ber att här få i korthet redogöra för denna frågas skiftande öden.

Omkring år 1760 väckte då varande för detta rektor i Westerås Rabenius anspråk på att af staden få ersättning för hushyra under alla de år, han varit rektor vid läroverket. Saken kom under Kongl. Maj:ts pröfning, och Kongl. Maj:t resolverade den 7 December 1763, att Westerås stad vore såsom alla andra städer skyldig att hålla rektor bostad, hvadan Rabenius tillerkändes ersättning för mistad hushyra under de sista tio åren af

Förhöjd hyresersättning åt rektor vid allmänna läroverket i Westerås.

*Förhöjd hyresersättning
åt rektor vid
allmänna läroverket i
Westerås.
(Forts.)*

hans tjenstetid. Men på den tiden var det här i Sverige icke Kongl. Maj:t, som sade sista ordet i slika frågor. Saken drogs under Riksbens Ständers pröfning 1765. Det är icke något förtal, om man säger, att i den tidens historia det ofta nog kunde bero på personliga förhållanden, huru vid riksdagen en sak komme att afgöras. Westerås stads representant vid nämnde riksdag, Rådsmannen Hülphers, som satt i Ständernas då varande viktigaste delegation, Sekreta-Utskottets bankodeputation, var en mycket mäktig och inflytelserik man, under det att stiftets och domkyrkans målsman, Biskop Benzeltjerna, deremot stod så illa till baks, att han redan vid riksdagens början fick consilium abeundi, hvilket han ock åtlodde. Riksdagens beslut i frågan, som finnes uttryckt i en underdånig skrifvelse den 16 September 1766, innehöll, att Riksbens Ständer af förebragta skäl funnit sig fullt öfvertygade, att rektor i Westerås skulle hafva till embetsgård den så kallade Probegården, hvilken Grefvinnan Cecilia Gustafsdotter år 1625 skänkt till skolan, och att denna egendom borde bebyggas och underhållas af domkyrkans medel, men att Westerås stad eller borgerskapet derstädes skulle njuta befrielse derifrån. Ja, Kongl. Maj:t fick döma om igen och utfärdade den 3 Oktober 1766 en ny resolution i öfverensstämmelse med Ständernas skrifvelse. Det är på denna grund, som domkyrkan först fått herbergera rektor och sedan gifva honom hyresersättning, hvilken genom ett senare Kongl. bref indragits till statsverket. Så kom 1859—1860 års riksdag, då begäran gjordes om anslag för reparation af Westerås domkyrka. Under öfverläggningen härom kom man att tänka på, att domkyrkan bättre skulle vara i stånd att utan anlåtande af statsunderstöd underhålla sig, om den sluppe vidkännas åtskilliga utgifter för läroverket och andra ändamål. Med anledning härutaf afläto Ständerna i Juni 1860 en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvari anhölls, att Kongl. Maj:t måtte befria domkyrkan från alla sådana utgifter, som icke kunde räknas till domkyrkans underhålls- och förvaltningskostnader. Efter vederbörandes hörande utfärdades derpå i öfverensstämmelse med Ständernas önskan Kongl. brefvet den 31 Oktober 1862, hvarigenom domkyrkan befriades bland annat från vidare utgifvande af nämnda hyresersättning. Således hade på Riksbens ständers initiativ genom Kongl. resolutioner först Westerås stad och sedan domkyrkan befriats från att hålla rektor med bostad. Rektor vände sig då mot staden med kraf på hushyra; men på grund af 1766 års Kongl. bref förklarade Konungens Befallningshafvande, att staden vore härför fri, och Kongl. Maj:t gjorde ej ändring i detta beslut. Detta var ock helt naturligt, ty om en sak blifvit en gång af Konungen och Riksbens Ständer afgjord, kan den icke i Sverige rifvas upp igen. Emellertid aflät Kongl. Maj:t till näst derpå följande Riksdag en skrifvelse med förslag, att statsverket nu skulle gifva rektor i Westerås den hyresersättning, hvartill han, i likhet med alla andra rektorer i Sverige, vore berättigad. Stats-Utskottet fann, i utlåtande häröfver, rättvisa och billighet, såsom Utskottet uttryckte sig, fordra, att rektor vid läroverket i

Westerås lika väl som de öfrige finge åtnjuta denna förmån, och en hyresersättning af 500 kronor blef äfven bemälda rektor till-
 erkänd. Nu har det emellertid befunnits, att detta belopp icke
 längre är för ändamålet tillräckligt, och ingen, som känner huru
 hyrorerna stigit under de sista femton åren, bör kunna finna detta
 underligt. Kongl. Maj:t har därför begärt en tillökning i detta
 anslag med 100 kronor. Stats-Utskottet har ansett denna till-
 ökning, mot hvars storlek ingen anmärkning blifvit gjord, böra
 bestridas af domkyrkan, som Utskottet förmenar hafva på ordnan-
 det af denna angelägenhet skördat ej ringa vinst. Hvad denna
 vinst angår, vill jag lemna derhän, huru stor eller liten den är —
 det beror på huru vida domkyrkan under föregående tider haft
 så stor vinst af Probegården, att domkyrkan dermed samlat ett
 kapital, hvars ränta nu kunde sätta henne i stånd att bidraga till
 rektors hushyresersättning. Jag känner icke tillräckligt Probe-
 gårdens historia för att afgöra den saken, men hvad jag deraf
 vet tjenar snarare till att framkalla mitt tvifvel i nämnda afse-
 ende. År 1714 förstördes Probegården af eld och måste på dom-
 kyrkans bekostnad åter bebyggas. Sedermera blef Probegården
 än en gång, såsom jag tror, på 1700-talet af eld förstörd. Af den
 jord, som hörde dit, har en bit utlagts för att utvidga domkyr-
 kans plan, en annan bit till gata, en ytterligare del, såsom man
 sagt mig, till skolplatsen. För närvarande återstår blott en liten
 remsa, för smal att bebyggas, och en kallare, af hvilken dom-
 kyrkan har bortåt 30 eller möjligen 33 kronor om året i hyra.
 Detta är den vinst, domkyrkan således skulle hafva gjort. Här-
 med må nu vara huru som helst; det är dock min öfvertygelse,
 att, så som saken hittills blifvit af Kongl. Maj:t på Riksdagens
 initiativ afgjord, kan det icke sättas i fråga, att domkyrkan skulle
 vara skyldig bekosta någon del af rektors hyra. Den tillfällig-
 heten, att rektor hyr sin bostad just i en domkyrkan tillhörig
 lägenhet, kan icke influera på denna sak, ty det står naturligtvis
 domkyrkan fritt att uppsäga rektor och taga en annan hyresgäst.
 Jag tror på grund af hvad jag sålunda anfört, att Kongl. Maj:t
 haft fullt giltiga skäl, då Kongl. Maj:t proponerade, att Riksdagen
 måtte bevilja den ifrågavarande hushyresersättningen.

Herr Sjöbring: Efter den utredning af frågan, vi nu hört,
 torde det vara temligen uppenbart att Stats-Utskottets afstyrkande
 af Kongl. Maj:ts proposition i denna del hvilat på någon missupp-
 fattning. Den der Probegården, som i Utskottets motivering om-
 talas, skulle väl, efter hvad Utskottet förmenat, varit af den vikt,
 att, sedan domkyrkan på något besynnerligt sätt kommit i besitt-
 ning af densamma, hon deraf skördat stora inkomster. Till följd
 deraf vore det, efter Utskottets tanke, billigt, att domkyrkan nu
 erlade något vederlag, hvilket icke vore för högt tilltaget, om det
 bestämdes till 100 kronor. Nu hafva vi emellertid hört att denna
 till skolan för långa tider tillbaka gjorda donation, som någon
 tid användes till rektorsgård, nu mera knappast finnes till, sedan
 tomten användts till åtskilliga andra ändamål, och återstoden ut-

*Förhöjd hy-
 resersättning
 åt rektor vid
 allmänna lä-
 roverket i
 Westerås.
 (Forts.)*

Förhöjd hyresersättning åt rektor vid allmänna läroverket i Westerås.
(Forts.)

göres allenast af en källare, hvilken bereder en inkomst af omkring 30 kronor i hyra. Det är alltså tydligt, att denna inkomst af den donerade gården icke räcker till att bestå rektor den ökade hyresersättning, som finnes behöflig.

Det synes framgå af Utskottets motivering, som om Utskottet hyste den åsigt, att anspråken på högre hyra för den gård, rektor nu bebod, vore alldeles obefogade, enär hyresersättningen inflyter i domkyrkokassan. Vi hörde dock nyss, att, efter 1865 års riksdag, domkyrkostyrelsen i Westerås fick befallning att så ordna kyrkans egendomar och dess förvaltning, att inkomsterna af desamma till skäligt belopp kommo domkyrkokassan till godo. Domkyrkan hade då som nu, oberäknadt den nämnda Probegården, tre andra gårdar; dessa hade af ålder varit anslagna till boställen åt lektorer. I öfverensstämmelse med Riksdagens yrkande hafva de sedermera, så fort det kunnat ske, upphört att vara boställen och blifvit utarrenderade. En af dessa domkyrkans gårdar innehafves nu af läroverkets rektor emot hyra; och efter det föreläggande domkyrkostyrelsen fått att se till, det domkyrkans inkomster kommo henne till godo, lärer väl domkyrkostyrelsen icke varit berättigad att låta rektor fortfarande hyra gården mot en hyra, som nu befinnes vara för låg.

En sak kunde vara att anmärka i denna fråga. Den så kallade Probegården är skänkt åt skolan, men icke dess mindre ingå inkomsterna för den samma till domkyrkan. Man kan sätta i fråga, om icke den lilla hyran snarare borde ingå till någon läroverkets kassa, så att skolan fick någon inkomst af gården, t. ex. till läroverkets fattigkassa eller till byggnadsfonden. Men deraf skulle följa skyldighet för läroverket att fortfarande underhålla gården, och då torde det icke vara skäl att härutinnan påyrka någon förändring, helst som genom ett högst anmärkningsvärdt förhållande, som i betänkandet omnämnes, domkyrkan en längre tid nödgats betala hushyresersättning till rektor och — ännu märkvärdigare — denna hyresersättning, då rektor såsom innehafvare af lektorsboställe icke var berättigad uppbära hushyra, derefter indrogs till statsverket, hvaraf följden blifvit, att domkyrkan fått under en tid af omkring tjugu år inbetala en del af sina inkomster till statskassan. Dessa 30 kronor, som källaren inbringar, torde väl då skäligen kunna få anses såsom en liten ränteersättning för det kapital, som under årens lopp utgifvits af domkyrkan till rektor såsom hushyresersättning, eller till statsverket.

Till följd af dessa förhållanden och då, såsom vi redan hört, på Riksens Ständers tillskyndelse först staden och sedan domkyrkan befriats från att betala hushyresersättning åt rektor, samt då Riksdagen erkänt statens skyldighet att betala denna hushyra, får jag för min del anhålla om proposition derå, att, med afslag å Utskottets betänkande, Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Grefve Beck-Friis: Jag kan icke inse, att, såsom den föregående talaren sade, Stats-Utskottet misstagit sig i denna fråga.

Tvärtom har hvad som anförts ytterligare bestyrkt rigtigheten af uppfattningen inom Utskottet. Af enskild person har egendom donerats till skolan, på det att rektor der skulle hafva sin bostad. Denna egendom utbyttes sedan mot en annan, och domkyrkan hade således fortfarande skyldighet att skaffa bostad åt rektor. Något annat har icke Utskottet sagt. Att domkyrkan sedermera blifvit af Riksens ständer befriad, har Utskottet äfven sagt. Riksdagen har sedermera funnit det med rättvisa och billighet öfverensstämmande att anslå 500 kronor till hyresersättning, men derigenom har den ingalunda åtagit sig någon skyldighet att betala hvad som helst, eller stricte förbundit sig att under alla förhållanden bekosta bostad åt rektor. Mig synes således, att någon juridisk rätt icke här finnes för rektor att af staten fordra betalning af den hyresersättning, som han anser behöflig. Det är sålunda blott billighetsskäl, som kunna komma i fråga, och då frågar jag, om det icke öfverensstämmer med billighet, att domkyrkan, som fått denna egendom med skyldighet att lemna rektor bostad, lägger till 100 kronor till den nuvarande hyresersättningen. Jag kan ej heller inse det vara med billighet öfverensstämmande, att staden är befriad från bidrag, ty den har icke genom någon sin egen åtgärd befriats derifrån. Jag kan således icke finna vare sig juridiska eller billighetsskäl tala för beviljande af den begärda förhöjningen och jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Förhöjd hyresersättning åt rektor vid allmänna läroverket i Westerås.
(Forts.)

Herr Sjöbring: Jag finner mig af den siste talarens ord icke öfvertygad derom, att icke Stats-Utskottet här gjort sig skyldigt till misstag.

Det har, så vidt handlingarne utvisa, icke skett något utbyte af en gård mot en annan. De tre gårdar, som tillhörde domkyrkan, voro ända till år 1865 embetsgårdar för vissa lektorer, hvilka tillträdde dem efter ålder. En af dessa lektorer blef rektor, när läroverken i Westerås sammanslogos, och när han då icke behöfde annan boställsgård, indrogos hyresmedlen icke till domkyrkan utan till statsverket, till följd af någon besynnerlig åsigt derom, hvem skyldigheten att hålla rektor bostad ålåge. Den nuvarande rektorn innehar visserligen en af dessa tre gårdar, men icke såsom rektor, utan han hyrer den af domkyrkokostyrelsen, på samma sätt som hvarje annan person kan göra det.

Domkyrkan har sålunda aldrig haft någon förbindelse att utbetala hushyra till rektor på grund deraf, att hon emottagit en gård, hvars afkomst motsvarade en sådan skyldighet, utan vid den tid, då domkyrkan ålades att betala hyresersättning, heter det endast, enligt hvad handlingarne upplysa, att, efter som den dåvarande rektorsgården befunnits otillräcklig och olämplig för berörda ändamål, så skulle hyresersättning från domkyrkan utgå till rektor.

Jag fortfar att yrka afslag å betänkandet och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Förhöjd hyresersättning
åt rektor vid
allmänna läroverket i
Westerås.
(Forts.)*

Grefve af Ugglas: För min del kan jag icke finna annat, efter den utredning och redogörelse för frågan, som Chefen för Ecklesiastik-departementet lemnat, än att Kongl. Maj:ts proposition bör bifallas. Man må tänka hvad man vill om billigheten af att domkyrkan eller staden lemnade bidrag med något penningebelopp åt rektor eller ock bostad, så är dock faktum, att, på grund af Riksens Ständers initiativ vid 1765 och 1859—1860 årens Riksdagar, sådana bestämmelser gjorts, att både staden och domkyrkan äro från sådan skyldighet befriade. Någon af dessa två kan således icke åläggas att betala hyresersättning till rektor. Dertill kommer, att, hvad man än härom må säga, det måste åligga någon att betala hyran, då det icke kan ifrågakomma, att rektor skall sakna bostad. Beviljandet af hyresersättning skedde icke i sammanhang med domkapitlets befrielse från att utgifva ersättning, utan egde rum vid en efterkommande riksdag. Riksdagen säger: hushyresersättning bör han hafva, och dertill lemna vi nu, hvad som anses tillräckligt, 500 kronor. När nu frågan står så, tycker jag det vara alldeles klart, att saken nu rör endast staten och rektor. Hvad som här skall bestämmas är endast: äro 500 kronor i hyresersättning nu tillräckliga? Är så förhållandet, så ligger deri ett godt skäl att icke medgifva någon förhöjning. Men är ersättningen icke tillräcklig, bör förhöjningen beviljas — och hvar och en, som något känner till förhållandena, torde väl inse, att en hyresersättning till och med af 600 kronor är bra liten, för att rektor dermed skall kunna erhålla bostad. Vill man icke neka dertill och sålunda medgifva, att rektor behöfver denna summa för att bekosta bostad, då bör han väl ock erhålla densamma. Riksdagen har redan förklarats såsom skäl för den redan lemnade hyresersättningen, att han har samma rätt som andre rektorer vid rikets elementarläroverk, och då i närvarande stund icke finnes någon annan än staten, som kan åläggas lemna den behöfliga hyresersättningen, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nädiga framställning, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts förslag, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

15:de—18:de punkterna.

Biföllos.

19:de punkten.

*Ny stat för
Gymnastiska
centralinstituet.*

Friherre Klinckowström: När Kongl. Maj:ts statsverks-

proposition förekom vid riksdagens början i denna Kammare, tog jag mig friheten yrka, att för 1880 års statsreglering detta anslag icke skulle beviljas. Jag trodde nemligen, att Gymnastiska centralinstitutet förekommit så många gånger inom Riksdagen och fått så många tillökningar i sitt anslag, att det vore skäl, med afseende på för handen varande förhållanden af svårighet att bestrida de nödiga utgifterna, att hålla inne med några tillökningar i anslaget, åtminstone för nästa statsregleringsperiod. Men när denna min åsigt icke biträddts inom Utskottet af mer än två reservanter från Andra Kammaren, vill jag icke vidare hålla på den. Deremot finner jag, att två andre reservanter från Andra Kammaren hafva, utan att nedsätta det af Utskottet tillstyrkta anslagsbeloppet, gjort en ändring i detsammans fördelning sålunda, att den fasta lönen skulle för lärarepersonalen minskas, och det belopp, som från lönen afdragits, läggas till tjänstgöringspenningarne, hvarigenom slutresultatet blefve detsamma. Derigenom vinnes, såsom den ene reservanten, Herr Liss Olof Larsson säger, den fördel, att, när lärarne eller lärarinnorna vid Gymnastiska centralinstitutet af en eller annan anledning icke kunna göra tjänst, få de personer, hvilka biträda såsom tillförordnade, större ersättning genom tjänstgöringspenningarne, och dessutom vinnes för statsverket den fördel, att pensionen för dessa lärare och lärarinnor, hvilken beräknas efter den fasta lönen och icke efter tjänstgöringspenningarne, blir något minskad. Jag får på denna grund vördsamt anhålla, att, med afslag å den fördelning, som Stats-Utskottet här föreslagit i bilagan Litt. A för anslaget till Gymnastiska centralinstitutet, detta anslag måtte sålunda förändras med afseende på lön och tjänstgöringspenningar, att den af Herr Liss Olof Larsson härutinnan föreslagna fördelning blir af Kammaren godkänd. Slutsumman blifver, såsom jag nyss nämnt, densamma, det är blott den af honom uppställda fördelningen, som jag föreslår måtte antagas.

Herr Statsrådet Malmström: Den af reservanterne begärda och af den siste talaren förordade förändringen i afseende på förhållandet mellan lön och tjänstgöringspenningar skulle vid Gymnastiska centralinstitutet införa ett sådant förhållande härutinnan, som saknar motsvarighet vid liknande institutioner, i det nemligen lönen skulle utgå med endast tre femtedelar af hela beloppet. Det förslag, som Stats-Utskottet framlagt, skiljer sig från den Kongl. propositionen egentligen derigenom, att Stats-Utskottet reducerar löneinkomsterna med 500 kronor för alla öfverlärarne, icke blott för de fem första åren utan för hela tjänstetiden, fastän denna minskning lagts på tjänstgöringspenningarne. Jag vill icke säga mycket derom, men jag vill dock fästa uppmärksamhet på, att normallönen derigenom blifver 400 kronor mindre, än den nu är, ehuruval de nuvarande innehafvarne af dessa tjänstebefattningar, såsom alla berättigade till ålderstillägg, icke blifva lidande. I afseende å lönen för lärarne har Stats-Utskottet, till skilnad från Kongl. Maj:ts proposition, vidtagit den förändring, att Ut-

*Ny stat för
Gymnastiska
centralinsti-
tutet.
(Forts.)*

*Ny stat för
Gymnastiska
centralinsti-
tutet.
(Forts.)*

skottet stält lönerna olika efter olika ålder i tjensten. Jag tror, att olikhet härutinnan, då den icke ställes så, att den framträder i form af bestämda ålderstillägg, som efter viss tid komma tjänsteinnehafvarne till godo, är temligen betänkelig och knappast rättvis.

Men mest skulle jag vilja opponera mig mot Utskottets förslag, i hvad angår lönen för lärarinnorna. Den ena af dessa lärarinnor åtnjuter nu 1,000 kronor i lön och 200 kronor i dyrtidstillägg jemte fri bostad. Enligt Utskottets förslag, skulle hon få 1,200 kronor i lön, som minskas med 300 kronor, derest hon åtnjuter bostad, och 300 kronor i tjänstgöringspenningar. Det blir således precis samma summa, som hon nu har, med den skillnad, att hon i stället för 1,000 kronor i fast lön, nu får 900 kronor. Jag tror icke, att detta är någon "väsentligen förbättrad ställning" för henne. För den andra lärarinnan deremot äro de af Utskottet föreslagna lönevilkor visserligen betydligt bättre, än dem hon nu åtnjuter, men jag vill likväl fästa Kammarrens uppmärksamhet derpå, att dessa lärarinnor hafva en ganska ansträngande tjänstgöring, som brutit mer än en persons helsa, och att de icke såsom lärarne hafva utsigt att avancera. De stanna, der de äro, och med den lön de hafva, och en jämförelse mellan deras och andra med dem jemförliga qvinnors ställning utfaller knappast till deras förmån. En lärarinna vid folkskolelärareseminarium börjar med 1,500 kronor i lön, samt avancerar med 500 kronor hvart femte år, och jag tror icke heller, att enskilda lärarinnor skola finna lärarinnornas vid Gymnastiska centralinstitutet lott vara synnerligen afundsvärd. Jag tror derföre, att den af Kongl. Maj:t föreslagna lönen 1,400 kronor med tillägg af 600 kronor i tjänstgöringspenningar icke vore för hög.

Utskottet anmärker vidare, att några skäl icke blifvit anförda för att ådagalägga otillräckligheten af det belopp, 3,000 kronor, som nu är anslaget till extra lärare och lärarinnor. Jag ber då få upplysa om anledningen dertill, att förhöjning i detta anslag begärts. Anledningen är, att anslaget icke räckt till. Med detta anslag, 3,000 kronor, aflönas nu fyra extra lärare, deraf två med 800 kronor och två med 700 kronor. Men desse äro icke tillräckliga biträden, i synnerhet för besörjande af sjukgymnastik, utan för densamma hafva särskilda lärare och lärarinnor såsom biträden måst anställas, hvilka remunererats med inkomsterna af sjukgymnastiken. Nu kan man säga, att, om dessa inkomster hitintills räckt till att aflöna biträden, kunna de också räcka till hädanefter. Det är möjligt, att så kan ske, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att dessa inkomster äro temligen vexlande och äfven på senare tid gått tillbaka, dels af det skäl, att rivaliserande anstalter uppstått och dels derföre, att åtskilliga skolor, som hitintills begagnat Gymnastiska centralinstitutets lärare och lokal, nu mera skaffat sig egna gymnastikrättningar och sålunda icke längre komma att bidraga till Gymnastiska centralinstitutets inkomster.

Grefve Beck-Friis: Den åsigt, som här blifvit af en talare

omfattad, att de föreslagna nedsättningarna bort göras icke å tjenstgöringspenningarne utan å lönerna, har Utskottet icke kunnat dela, synnerligast på den grund, att lärarne, som nu hafva en ordinarie lön å 4,000 kronor, derigenom skulle komma i en ofördelaktigare ställning än nu. Detta har också för mig varit en hufvudsaklig anledning att biträda Utskottets förslag, och när dertill kommer, att, genom ett bifall till reservationen förhållandet emellan lön och tjenstgöringspenningar skulle blifva annorlunda än vid andra läroanstalter, med hvilka ifrågavarande institut närmast kan jämföras, tror jag, att de sifferförhållanden, som Utskottet uppställt, mycket väl kunna försvaras. Hvad åter lönebeloppen i deras helhet angår, har Utskottet, då, såsom Kongl. Maj:t yttrat, det torde hafva skäl för sig, att desse lärares löner sättas något lägre än som blifvit bestämdt för andra lärare med större kompetensvilkor, ansett denna skilnad böra anordnas så, att den må komma att förefinnas icke blott för de första fem åren utan för hela tjenstetiden. Det är derföre som dessa siffror blifvit satta till 5,000 kronor och efter 5 år 5,500 kronor, i stället för att Kongl. Maj:t föreslagit 5,500 kronor, som kan höjas till 6,000 kronor. Beträffande åter lärarinnorna, har Utskottet ansett, att, om första lärarinnan, hvilken nu icke har mera än 1,000 kronor i lön och 200 kronor i dyrtidstillägg, får dessa belopp på ordinarie stat och således äfven sin pension höjd med 200 kronor, alla fordringar på rättvisa och billighet blifvit iakttagna. Hvad arfvodena till extra biträden angår, så framgår af de räkenskaper, som varit för Utskottet tillgängliga, att den extra inkomsten af afgifter från enskilde personer, som anlitat anstalten, uppgått till 12,000 kronor, och då denna anstalt i detta afseendet är att betrakta såsom hvarje annan privat anstalt, vill det synas, som om afgifterna borde sättas i proportion till det antal extra biträden, som är erforderligt, och att staten icke skänker denna del af anstalten något större bidrag än andra inrättningar af samma slag. Utskottet har derföre ansett skäl icke förefinnas att höja arfvodena till extra lärare utöfver nu utgående 3,000 kronor. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

*Ny stat för
Gymnastiska
centralinsti-
tutet.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten oförändrad dels och punktens antagande med den förändring, Herr *Liss Olof Larssons* vid punkten fogade reservation utvisade; gjordes propositioner på dessa yrkanden och besvarades, den första med många ja jemte några nej och den senare med många nej jemte några ja; hvarefter proposition på bifall till punkten oförändrad å nyo framställdes, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

20:de punkten.

Bifölls.

Första Kammarans Prot. 1879. N:o 23.

*Ny stat för
Veterinär-
institutet.*

21:sta punkten.

Herr vice Talmannen: I det förslag till aflöningsstat för veterinärinstitutet, som Stats-Utskottet här framlagt, har Utskottet upptagit föreståndarens och professorernes aflöningar till belopp som innebära en nedsättning icke blott i hvad Kongl. Maj:t för dem begärt utan i visst fall äfven i hvad de för närvarande åtnjuta i löneförmåner. Föreståndaren har för närvarande 4,500 kronor i lön, 900 kronor i dyrtidstillägg samt i egenskap af föreståndare ett arfvode af 500 kronor; eller således tillhopa 5,900 kronor. Hans aflöning enligt det af Stats-Utskottet framställda förslag skulle deremot, inberäknadt förhöjningen efter fem års tienstgöring, komma att utgöra endast 5,500 kronor, emedan föreståndarearfvodet skulle bortfalla. De professorer, hvilka icke hafva tienstgjort fem år och således icke erhålla löneförhöjning, skulle likaledes komma att erhålla en lägre aflöning än den de nu åtnjuta. Så vidt jag kunnat följa de regleringar till stater, som Riksdagen i allmänhet uppgjort, har jag tyckt mig finna, att Riksdagen bibehållit och stundom äfven ökat de aflöningsförmåner, inklusive dyrtidstillägg, som blifvit vederbörande tienstmän tillerkända, under det Riksdagen genom en omreglering af göromålen eller på annat sätt sökt åstadkomma besparingar. Jag tror, att denna åsigt, som således i allmänhet gjort sig gällande, nemligen att icke nedsätta löneförmånerna under hvad de nu äro, rättvisligen äfven bör finna sin tillämpning i afseende å veterinärinstitutet. Detta institut har en ganska stor betydelse särskildt för landtbruket, och det fordras för att der vara lärare en stor vetenskaplig bildning samt förmåga att kunna underkasta sig ett ganska ansträngande arbete. Hela denna institution torde höra till dem, som ännu icke nått sin fulla utveckling, och att under sådana förhållanden försvåra möjligheten att finna dugliga lärare, kan efter min tanke icke vara rätt välbetänkt. Nu kan man kanske säga, att en del af de nuvarande aflöningarne utgår såsom dyrtidstillägg, men jag har redan erinrat derom, att Riksdagen i de flesta fall medgifvit, att dessa dyrtidstillägg fått ingå i löneregleringen, och jag tror icke, att jag misstager mig, om jag säger, att, då denna form på sin tid valdes, det var mindre derföre, att man ansåg sig gifva endast en provisorisk löneförbättring, än derföre att man genom en dylik förhöjning ville bereda möjligheten att göra en lönereglering.

Hvad beträffar de öfriga af Stats-Utskottet gjorda nedsättningarne i Kongl. Maj:ts proposition, torde meningarne visserligen kunna vara delade om deras lämplighet, men då de afse arfvoden och öfriga institutets tillfälliga utgifter, uti hvilka, i händelse de fortfarande visa sig behöfva en förhöjning, rättelse kan vinnas, vill jag i det afseendet icke framställa något yrkande, utan inskränker mig till att här hemställa, att Kammaren behagade bifalla den föredragna punkten med den förändring att professorernes och föreståndarens aflöningar fastställas till de belopp Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit.

Herr Statsrådet Malmström: Till hvad Herr vice Talmannen anført rörande aflöningarne för föreståndaren och professorerne vid veterinärinstitutet har jag egentligen icke något att tillägga. Jag vill blott accentuera det förhållandet, att den nu varande föreståndaren skulle genom antagande af Utskottets förslag lida en minskning af 400 kronor i den aflöning, som han hittills uppburit, och jag tror, att en sådan behandling af en lärare, som i 20 år varit professor och i 12 år föreståndare vid en institution sådan som denna, saknar exempel. Jag vill för öfrigt fästa uppmärksamheten särskildt vid de föreslagna nedsättningarna i de arfvoden, Kongl. Maj:t begärt för adjunkten och instruksionsmeden. Adjunkten är ämnad att utgöra en plantskola för blifvande professorer, hvilka der skulle förberedas på sitt blifvande lärarekall. Nu är förhållandet, att till följd af den otillräckliga aflöning, som är bestämd för denna plats, det varit omöjligt att besätta densamma. I stället för att platsen skulle tillsättas efter ansökan och prof, har direktionen icke fått någon sökande utan måst söka sjelf och för tillfället antaga en vid ett regemente anställd bataljonsveterinär att upprätthålla tjensten. Jag tror, att det anförda kan vara tillräckligt för att visa nödvändigheten af en förbättring i adjunktens aflöning. Hvad angår instruksionsmeden, så äro de fordringar, som ställas på honom icke ringa. Han bör vara veterinär och hafva genomgått veterinärinstitutet samt skall tillika vara handverkare. Han skall, jemte det han skall sköta hofbeslaget, tillika undervisa eleverna. Jag tror, att en sådan person icke så lätt skall kunna erhållas och att man icke bör sätta hans aflöning för låg, ehuru jag måste erkänna, att der icke råder samma förhållande som med adjunkten, eller att institutet saknat sökande till platsen; men här tillkommer den omständigheten, att instruksionsmeden hittills haft en inkomst af smedjan, nemligen 10 proc. utaf afkastningen. Denna inkomst, hvilken visserligen mycket varierat men dock varit ett icke obetydligt bidrag till hans aflöning, kommer antagligen att reduceras, då efter institutets flyttning inkomsten af smedjan torde blifva mindre än under föregående år.

*Ny stat för
Veterinär-
institutet.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad och Herr Talmannen yttrat, att under densamma endast hade yrkats, att den förevarande punkten måtte bifallas med den förändring, att professorernes och föreståndarens aflöning fastställdes till hvad Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition föreslagit; gjordes först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, och sedermera proposition på punktens antagande med ofvansagda ändring, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Ny stat för Veterinär-institutet.
(Forts.)

Den som bifaller 21:sta punkten i Stats-Utskottets utlåtande
N:o 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifalles punkten med den förändring att aflönin-
gen för professorerne och föreståndaren vid veterinärinstitutet
fastställes till hvad Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition före-
slagit.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna
hafva utfallit sålunda:

Ja—61.

Nej—32.

22:dra—27:de punkterna.

Biföllos.

28:de punkten.

*Resestipen-
dier för lä-
rare i lef-
vande språk.*

Friherre Klinckowström: Det är visserligen icke något
stort anslag, hvarom här är fråga, men jag anser det vara alldeles
gagnlöst att detsamma beviljas. Det är illa nog, att icke vid våra
läroverk finnes för undervisningen i lefvande språk anstälde per-
soner som äro uppfödde med samma språk, och den bedröfliga
följden deraf hafva vi litet hvar sett deruti, att personer, som vid
våra läroverk studerat främmande språk, väl lärt sig grammatikan
och att skriva språket, men att de lära sig uttrycka sig på språ-
ket och prononcera detsamma rätt, är rart och sällsynt, äfven
om de fått högsta betyget. Och det är gifvet, att det är alldeles
omöjligt att lära sig språket korrekt, utan att den person, som
undervisar deri, är uppfödd vid språket. Att, såsom Kongl. Maj:t
antager, under dels 20 dels 9 veckor kunna lära detta viktiga
moment af de moderna språken är omöjligt. Jag anser anslaget
vara bortkastade penningar och tager mig därför friheten hem-
ställa, att Kammaren ville afslå hvad Utskottet i denna punkt
föreslagit.

Herr Montgomery Cederhielm: Jag har för min del an-
sett, att detta lilla anslag kan vara af stor nytta, och detta just
af de skäl, som den föregående talaren anført emot anslaget
beviljande. Genom resor utomlands blifva nemligen lärarne i till-
fälle att lära sig språkets uttal, prononciation, vändningar och
annat, som de icke kunna inhemta i böcker. Jag kommer ihåg en
mycket skicklig lärare vid ett högre läroverk, hvilken på egen
bekostnad företog en resa utomlands. Han hade varit i Tyskland
och när han kom hem, frågade jag honom, om han haft det ange-

nämt der. Jag fick då till svar, att när han kom ut, var det icke någon, som förstod honom och han förstod ingen. Han var dock ansedd för skicklig i språket. Detta tror jag just kan inträffa, och när man svårligen kan erhålla lärare, som äro uppfödda vid det språk, hvori de skola undervisa, tror jag att det enda sättet att afhjelpa denna olägenhet är det här föreslagna, hvarföre jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Resestipendier för lärare i lefvande språk.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels ock afslag derå, framställde Herr Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svardades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

29:de punkten.

Bifölls.

30:de punkten.

Herr Wennerberg: Ett stort hinder för att folkundervisningen skulle med lika kärlek omfattas inom de olika delarna af landet har legat, såsom känt är, deri att vissa församlingar icke kunnat lemna nödiga medel för dess befrämjande. Därföre har man i flere år egt ett särskildt anslag, att hjälpa sådana församlingar, på det att äfven barnen till fattigare föräldrar måtte få åtnjuta samma fördelar, som rikare kunnat bereda sina barn genom den allmänna skolundervisningen.

Understöd åt sådana församlingar, som ej förnämlöna sina folkskollärare.

Nu fann förhuden Riksdag lämpligt att minska detta anslag med halfva summan eller 10,000 kronor; och det är möjligt, att det allmänna välståndet inom landet så spridt sig, sedan anslaget af 20,000 kronor beviljades, att en sådan indragning kunnat utan skada ske. Men helt visst är, att Kongl. Maj:t mången gång skall finna, att det egentliga hindret för folkskoleundervisningens upprätthållande och befrämjande ligger, såsom det förut legat, i den oförmåga en församling har att jemte öfriga utskylder äfven bära utgiften för denna. Att nu plötsligt helt och hållet taga bort hela denna hjälp, som Konung och Riksdag förut funnit behöflig, och hvarigenom dessa mindre lyckligt lottade åtminstone i detta fall stälds lika med öfriga medborgare i landet, finner jag icke vara fullt öfverensstämmande med en klok hushållning; och helt visst torde, om en sådan hastig indragning af hela anslaget sker, staten derpå komma att i sjelfva verket förlora långt mera än hvad den skenbarligen skulle vinna genom en besparad utgift.

Kongl. Maj:t har således haft goda skäl för att begära dessa 10,000 kronor. Hvad skäl Utskottet egentligen haft för att åsätta denna begäran, kan jag icke af förevarande utlåtande se. Det är den för närvarande rådande allmänna nöden, som gör att man

Understöd åt sådana församlingar, som ej förmå aflöna sina folkskolelärare.
(Forts.)

vid hvarje punkt, der sådant utan skada kan ske, vill göra besparingar; och detta är ett bemödande, som jag icke vill ringakta. Detta är nu således ett, men ett alltför allmänt skäl, och det finnes icke något specialskäl anfördt hvarför dessa 10,000 kronor, afsedda till förmån för de fattigaste medborgarne och för ett ändamål sådant som detta, borde indragas. Det heter visserligen, att senaste Riksdag gjorde "en väsentlig början till anslaget borttagande", genom att nedsätta det till hälften mot hvad det förut varit; men häri ligger väl icke något skäl till att nu äfven borttaga den andra hälften. Utskottet anför dock vidare, att, då statsverket under senare tider på annat sätt så betydligt ökat sitt bidrag till folkskoleväsendet, kunde detta anslag undvaras. Ja! om dessa bidrag vore af beskaffenhet att kunna användas af Kongl. Maj:t huru som helst; men så är icke händelsen och då finner jag icke heller häri något skäl. Under sådana förhållanden hemställer jag, att Kammaren måtte med afslag å Utskottets förslag lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda nädiga proposition.

Grefve Beck-Friis: Det hufvudsakliga skälet för Utskottet att förorda indragning af detta anslag är naturligtvis, att statens bidrag till folkundervisningen under senare tider utgått i större proportion än fordom; och det var derföre, som vid förra riksdagen början gjordes med att nedsätta detta anslag till hälften. En närmare granskning af de församlingar, som fått del af ifrågasvarande anslag, utvisar, att det icke varit de fattigaste medborgarne i vårt land utan de fattigaste församlingarne, som deraf kommit i åtnjutande; och undersöker man de öfver anslaget fördelning uppgjorda förteckningar, tror jag icke man kan säga, att dessa församlingar sakna medel att underhålla sina folkskolelärare. Jag tror således, att man mycket väl kan försvara indragningen af detta anslag och att indragningen utan skada kan ega rum.

Herr Statsrådet Malmström: Jag kan icke annat än instämma i hvad den förste talaren i ämnet yttrat. Dessa medel hafva under de sista åren blifvit så använda, att de största summorna tillfallit de fattigaste trakterna i Hernösands stift, i Dalarne och i norra Vermland. Der äro församlingar, som måst af staten understödjas med intill 200 kronor årligen, och jag tror, att det skulle blifva ganska svårt för dessa församlingar att reda sig med sin folkundervisning, om detta anslag skulle indragas. Att anslaget nedsattes till hälften vid förra riksdagen medför väl den följd, att många församlingar, som stå på gränsen af att vara behöfvande, förlora detta bidrag, men om anslaget fullständigt indrages, så blir följd, att äfven de arma församlingarne i lappmarkerna och vid norska gränsen förlora allt understöd. och då fruktar jag, att det i flera fall torde blifva för dem omöjligt att underhålla sina folkskolor.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr

Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå och antagande af Kongl. Maj:ts förslag, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarade Herr Talmannen sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Understöd åt sådana församlingar, som ej förmå aflöna sina folkskollärare.
(Forts.)

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 30:de punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren punkten och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—50.

Nej—40.

31:sta punkten.

Herr Ekman, Carl: Uti den nu föredragna punkten har Utskottet hemställt, att det af Kongl. Maj:t äskade anslag för utarbetande af landskaps- och länskartor icke måtte bifallas, och Utskottet har såsom skäl härför anført, att, oaktadt enahanda anslag anvisats för hvardera af åren 1875—1879, och statsverket sålunda för detta ändamål utgifvit 7,500 kronor, hafva likväl ännu icke några kartor blifvit färdiga och aflemnade; och derföre "har det synts Utskottet, att något ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål icke för närvarande bör anvisas, helst nu mera litografiska aftryck af Generalstabens topografiska afdelnings karteverk kunna köpas till ett pris af 50 öre för hvarje blad" hvilka skulle kunna användas vid folkskolorna i stället för de kartor, för hvilka Kongl. Maj:t begärt, att Riksdagen skulle lemna anslag. Det synes mig, att dessa skäl icke kunna vara hållbara. Hade Utskottet sagt, att vid innevarande riksdag, då vi måste på allt sätt spara, vilja vi föreslå att äfven indraga detta anslag, så tror jag, att Utskottet rigtigare än hvad nu skett uttryckt hvad som motiverat Utskottets framställning i den nu föredragna punkten. Den omständigheten att ända sedan år 1875 anslag för detta ändamål utgått och att likväl ännu icke några kartor kunnat utlemnas är

Anslag till utarbetande af landskaps- och länskartor.

*Anslag till
utarbetande
af landskaps-
och läns-
kartor.
(Forts.)*

ganska beklaglig, men om man söker att vinna kännedom om anledningen till dröjsmålet, så är det lätt förklarligt, att några kartor icke kunnat utlemnas. Förhållandet var nemligen, att några stenar voro färdigritade till dessa kartor och lemnade till centraltryckeriet för att användas till tryckning af kartorna, då den stora branden öfvergick detta tryckeri, dervid dessa stenar förstördes och andra måste derefter ritas. Det är detta, som vållat uppskofvet. I närvarande stund har enligt de uppgifter, som blifvit Utskottet meddelade, detta kartarbete så långt framskridit, att kartor öfver tre län äro ritade; och voro dessa kartor i koncept företedda i Stats-Utskottet. Att vid sådant förhållande, då redan 7,500 kronor äro offrade på detta arbete, nu säga, att vi icke bevilja något vidare anslag och således låta det förberedande arbete, som redan är nedlagdt, blifva alldeles fruktlöst, synes mig icke bära vitne om en klok hushållning.

Hvad Utskottet vidare anför derom, att man kan så lätt och till så billigt pris erhålla aftryck på litografisk väg af Generalstabens kartor, hvilka skulle kunna användas vid undervisningen i folkskolorna, så tror jag icke, att det låter rätt väl försvara sig, ty vilkoret för, att en karta skall med fördel kunna användas i folkskolorna är, att den skall vara tydlig; och Generalstabens topografiska afdelnings kartor äro visserligen tydliga för den, som är van att handtera kartor och vill få reda på landets förhållanden, men just därför, att de för den vane handteraren af kartor äro särdeles fullständiga och tydliga, följer också deraf, att de icke kunna vara lämpliga att begagnas såsom undervisningsmateriel i folkskolorna. Nu har jag visserligen hört anmärkas mot de konceptblad, som förevisats i Utskottet, att de icke heller skulle vara tydliga och att de upptoge alldeles för många namn, men jag påminner mig för flera år sedan, då detta anslag var föremål för pröfning i Stats-Utskottet och några konceptblad förevisades, anmärkte en ledamot af Utskottet, hvilken icke fann stället, der han bodde, upptaget på kartan, att der fans för litet antal namn. Att gå en medelväg mellan dessa båda ytterligheter vore visserligen särdeles önskvärdt, men det är icke sagdt, att det är så lätt att finna en sådan väg. Jag tror för min del, att det vore synnerligen önskvärdt, att vi kunde erhålla några andra och bättre kartor, än de som för närvarande stå till buds, och att denna åsigt delas af de personer, som blifvit utsedda att företrädesvis vaka öfver folkundervisningen i riket, framgår allra bäst deraf, att det var på grund af en vid sammanträde mellan folkskoleinspektörerne uttalad önskan, som Riksdagen första gången beviljade detta anslag. Det var just för att en af dem öfverklagad brist skulle blifva afhjelpat.

På grund af alla dessa skäl har jag för min del icke kunnat biträda det slut, hvartill Utskottet kommit, och jag tror, att det skulle vara en oriktig hushållning att, då man kommit så pass långt med detta arbete, säga att för nästa år kunna vi icke gifva de 1,500 kronor, som begärts, hvarigenom det redan nedlagda arbetet på denna sak icke skulle komma till någon nytta. Jag ta-

ger mig friheten anhålla, att Kammaren med afslag å Utskottets hemställan måtte bifalla Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

*Anslag till
utarbetande
af landskaps-
och läns-
kartor.
(Forts.)*

Grefve Beck-Friis: Jag är ganska ledsen att behöfva uppträda mot Stats-Utskottets aktade ordförande, men då jag har den förhoppning, att det skall gå honom här såsom i Utskottet, nemligen att han blir ensam om sin åsigt, ber jag att få säga några ord. Då förslaget om nu ifrågavarande kartearbete väcktes, fans icke den billiga metod, som nu finnes att tillgå för reproduktion af de topografiska kartorna. Det var då en temligen dyr affär att anskaffa kartor, och det ansågs derfore af skolinspektörerne lämpligt, att skolorna kunde erhålla kopior i den större skala, i hvilken de topografiska kartorna äro utförda. Då sattes detta kartverk i gång, som utgör en trogen kopia af Generalstabens topografiska kartor, men icke eger samma redighet och klarhet i trycket som dessa. Namnen äro icke ditskrifna på samma sätt som på de topografiska kartorna utan med större bokstäfver, otydligt och hoprördt. Namnen äro visserligen ej så många som på de topografiska kartorna, men ifrågavarande kartor förefalla dock för ögat relativt mera belamrade med namn. I Stats-Utskottet har man fått se flera kopior, och alla ledamöter voro ense derom, att de topografiska kartorna äro bättre för skolorna, klarare och tydligare, än dessa kartor som äro särskildt afsedda för skolorna. De äro i alldeles samma skala som de topografiska kartorna men på dessa finnas höjder och floder tydligare markerade. Den enda skillnaden är att på de kartor, hvarom nu är fråga, äro gränssorna målade med mycket lysande färger, men det hela gör ett dåligt intyck. Då nu de topografiska kartorna kunna erhållas till så orimligt billigt pris, så anser jag för min del, att det vore oklokt om icke skolorna lade sig till med sådana. Sant är, att staten utgifvit flera tusen kronor för ifrågavarande kartearbete, men då det visat sig vara ett misslyckadt försök, så bör det nu vara tid att göra ett slut derpå. Jag anhåller således om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Wennerberg: Jag önskar innerligt, att den siste ärade talaren måtte få lika orätt i sitt yrkande här, som han nu får i sin förmodan, att Stats-Utskottets ordförande skulle stå lika ensam om sin åsigt här i Kammaren som i Utskottet. Jag anhåller nemligen att få ansluta mig till den förste ärade talaren, och vill blott tillägga något litet.

Det har längesedan af folkskoleinspektörerne ansetts såsom en vigtig angelägenhet att för den för folkskolan nödiga åskådningsmateriel anskaffa passande kartor. Detta har aldrig sedan blifvit af andra inspektörer eller folkskolelärare vederlagdt. Det är en önskan, som står qvar, och en önskan som blifvit omfattad af folkundervisningens främste målsmän med så mycket intresse, som det varit deras skyldighet att inlägga i bemödandet att skaffa folkskolan hvad den behöft för sin verksamhet. Det står emellertid fortfarande så till, att vi icke ega några lämpliga kartor för

*Anslag till
utarbetande
af landskap-
och läns-
kartor.
(Forts.)*

folkskolan. Det är således ännu ett oafvisligt behof att skaffa folkskolan denna viktiga del af undervisningsmaterielen.

Nu säger Utskottet, att den kan ersättas genom Generalstabens topografiska kartverk, som kan köpas billigt och skulle lätt kunna lemnas till folkskolorna. Jag hemställer till dem af Eder, mine herrar, som ega pedagogiska insigter, och till enhvar fader, som har barn, och således är i viss mån pedagog, om det kan vara lämpligt att taga dessa topografiska kartor till åskådningmateriel i folkskolan. Om något vore olämpligt så vore det detta. Det vore lika olämpligt som att sätta en fullt vetenskaplig afhandling i händerna på barn utan något försök att på minsta sätt göra den populär. Vill man förvirra barns begrepp och omdöme i afseende å utsträckning, begränsning och ortlägen af och i en församling eller ett län, så kan man därför icke välja något lämpligare sätt än att vid undervisningen af allmogens barn använda de topografiska kartorna. Vill man åter låta dem inhemta kännedom om deras hemtrakt, måste det ske på ett mindre vetenskapligt och mera populärt sätt. Man måste då bevara kartorna från allt för många till den fysiska geografien hörande bestämningar, och nöja sig med att taga det väsentliga, äfven i afseende å namn; och om så är, förefaller det mig besynnerligt, att så starka uttryck om de nu ifrågasatta kartornas duglighet blifvit fälda som af den siste talaren, och det nästan i samma ögonblick som Utskottet berättat för Kammaren, att inga kartor ännu äro färdiga. Några profblad hafva visserligen till Utskottet blifvit upplemnade, det är allt; men det slutliga korrekturet är ännu icke färdigt. Många förändringar kunna därför ännu ske till arbetets fördel. En af de väsentliga fördelar, arbetet redan har, är att kartorna äro färglagda; och der icke färglagda kartor lemnas till ungdomen under den tidigare undervisningen, der har man, i stället för att söka reda de geografiska föreställningarne, alldeles förvirrat dem.

Den förste talaren yttrade, att han knappast skulle motsätta sig Utskottets hemställan, derest icke Utskottet föreslagit, att bristen på kartor för folkskolan skulle ersättas genom att använda de topografiska kartorna, och i detta yttrande skulle jag äfven vara benägen att instämma; ty just det att ett sådant förslag finnes i motiveringen, anser jag vara ganska farligt. Derigenom har man nemligen en gång för alla sökt beröfva Kongl. Maj:t tillfälle att skaffa folkskolan ett för densamma särskildt utarbetadt undervisningsmateriel; ja, det skulle till och med såsom en Riksdagens uttalade önskan komma till Kongl. Maj:t att, då vi kunna få generalstabens kartor för så godt pris, så böra vi icke vidare kasta ut penningar för att fullborda det påbörjade kartarbetet för folkskolan, utan nöja oss med det billiga vi nu kunna få, likgiltiga för huru det går med den geografiska undervisningen för allmogens barn. Detta kan jag icke gå in på, och det är egentligen mot denna Utskottets motivering i det hänseendet, som jag vändt mig. Men då ett yrkande redan blifvit framställt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och då uti ett bi-

fall till detta yrkande skulle ligga ett erkännande från Kammarens sida om lämpligheten af den väg, som redan blifvit beträdd, kan jag ej annat än förena mig i samma yrkande.

*Anslag till
utarbetande
af landskaps-
och läns-
kartor.
(Forts.)*

Herr Nordenfelt: Jag har med min röst bidragit till Utskottets hemställan och jag har gjort det därför, att dessa nya kartor för folkskolan äro, så vidt jag förstår, alldeles olämpliga, oafsedt att de såsom kartor äro högst underhaltiga. På dem förekomma en mängd namn med lika stor stil och så tätt, att man behöfver vara ganska nära för att kunna läsa dem. Läget af de med namnen betecknade ställena är mycket otydligt utmärkt. Kartorna äro egentligen färglagda bilder af vissa områden, såsom län, härader och socknar. En talare har nämnt, att dessa nya kartor vore gjorda i samma skala som topografiska corpsens kartor, men så är icke precis förhållandet. De äro i skalan 1:150,000 då deremot de topografiska kartorna äro upprättade i skalan, 1:100000 således folkskolekartor $\frac{1}{3}$ mindre än den topografiska. De topografiska kartorna har jag använt under många olika förhållanden och funnit dem så tydliga, att de kunna sättas i händerna på hvilken person som helst. Om jag t. ex. i en föga bebyggd trakt vill fråga en person utan all bildning efter ett torp, en väg, en liten sjö eller något annat föremål, så kan jag på dessa kartor utmärka hvad jag vill hafva reda på, så tydligt, att hvem som helst kan uppfatta det. Namnen äro på dem tryckta i olika storlek, så att kyrkors och större orters namn framstå tydligt. Likaså fästes uppmärksamheten lätt vid bebyggda orter, sjöar, floder, vägar, berg och dalar, hvarigenom en sann bild af landet uppkommer äfven för skolbarnen. Om man vill låta hvilken som helst något ritkunnig person färglägga gränsorna för socknar och härader på dessa kartor, så skola de blifva de allra yppersta kartor för folkskolan. Af folkskoleinspektörer, som troligen knappast sett en topografisk karta och icke vetat, till hvilket billigt pris sådana kartor nu kunna fås, kan man icke begära någon speciel kännedom i detta ämne, men jag är öfvertygad om att, derest de topografiska kartorna blefve färglagda, skulle hvarje folkskolelärare föredraga dem framför ifrågavarande, för folkskolan afsedda kartor. Man kan göra en sak så populär att den blir fullkomligt ytlig och det är ingen fördel. Att afstyrka det begärda anslaget för att göra en besparing har icke varit min hufvudmening, utan har jag stödt mig på den omständighet, att man tydligen gifvit sig in på ett försök, som misslyckats och som ej kan lyckas med så ringa medel. Hvad kan man åstadkomma, då man skall kartlägga hela landet med ett årligt anslag af 1,500 kronor? Det kan icke gå.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Lagerberg: Jag vill icke här fälla något omdöme vare sig om de här ifrågavarande kartornas eller om generalstabens topografiska afdelnings kartverks lämplighet eller olämplighet för folkskolornas behof. Dertill eger jag icke tillräcklig

*Anslag till
utarbetande
af landskaps-
och läns-
kartor.
(Forts.)*

sakkännedom. Men jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af Herr Wennerberg. Jag kan nemligen icke förstå hans yttrande, då han sade att det här är fråga om en åskådningsmateriel, som heter kartor, och att det på den grund vore nödvändigt att skaffa oss dessa landskaps- och länskartor. Han lade flera gånger vikt på detta ord *åskådningsmateriel* och vädjade till de föräldrar, som hade barn o. s. v. Men hvad menas då med åskådningsmateriel? Skall dit hänföras endast sådana kartor, som hafva beteckningar för blott några få gränser, vägar och orter, eller får icke dermed äfven förstås de kartor, som visa landets hela skaplynne och karaktär? Detta senare är just fallet med generalstabens topografiska afdelnings kartor i olikhet med de andra, och det förefaller mig särdeles lämpligt att ett barn, genast då dess undervisning skall börjas, på kartan kan tydligt läsa hela karaktären hos den landsdel, der det är bosatt. Det är från denna synpunkt, jag biträdt Utskottets förslag, hvilket åtminstone icke kan betecknas såsom någon misshushållning med statens medel, ty om det begärda anslaget nu beviljades, måste man fortgå på samma sätt år efter år till dess att vi fått sådana kartor öfver hela landet, och ännu ett kartverk till de många öfriga som finnes.

Herr Dahm: Då äfven jag deltagit i Utskottets förevarande beslut, anser jag för en skyldighet att med några ord redogöra för skälen dertill, och jag vill då bedöma frågan från en skolmästares synpunkt.

Det är klart att man vid undervisningen i geografi för det första måste hafva en karta, der man kan finna reda på alla orter och föremål, som finnas upptagna i läroboken. Sådana kartor för folkskolan hafva vi redan. Derefter är det angeläget att hafva en karta, som kan upphängas på väggen, och efter hvilken man kan förhöra barnen och underrätta sig om de kunskaper, som de af läroboken inhemtat, samt gifva ytterligare anvisningar genom att muntligen beskrifva det land, hvarom fråga är. Äfven sådana kartor hafva vi för folkskolorna, visserligen icke af bästa beskaffenhet, men dock för ändamålet fullt användbara.

Men det återstår något särskildt, och jag föreställer mig, att det var detta, som folkskoleinspektörerne åsyftade, då de framhöllo behovet af bättre kartor. Man önskar hafva särskilda kartor för hvar och en folkskola öfver just det landskap, den trakt, der denna är belägen, och af hvilka skolans lärjungar kunna inhemta kännedom om denna trakt. I sådant fall hafva vi hittills icke annat än generalstabens topografiska afdelnings kartor och man frågar då: kunna dessa för ändamålet användas? Sådana de vanligen föreligga, stundom med en svag färgläggning, tror jag icke att de äro lämpliga, men om de färgläggas med starka färger såsom nödvändigt är i en folkskola för att kunna vägleda barnen, är jag öfvertygad, att de kunna blifva för ändamålet ganska användbara. De landskaps- eller länskartor, hvarom nu är fråga och hvaraf jag sett några prof inom Utskottet, lemna mycket öfrigt

att önska. Såsom en talare nyss nämnde, äro de öfverfyllda med namn vida mer än hvad som behöfves. Skulle man nu använda sådana kartor med den starka färgläggning som de i Utskottet förevisade profven hade, kunde läraren visserligen säga: så och så ser vårt landskap ut; men att utpeka och i minnet fästa någon särskildt fläck är nära omöjligt, alldenstund vissa kartor äro tättryckta som ett betänkande, så att man icke kan sätta dit ett finger utan att träffa på ett namn. Derför tror jag icke, att de äro lämpliga vid undervisningen huru önskvärdt det än vore att hafva orts-kartor för undervisning i särskildt den trakts geografi, der en folkskola är belägen.

På grund häraf kan jag ej annat än instämma i deras yrkande, som ansett Utskottets hemställan böra bifallas.

Herr Wennerberg: Jag skall blott en kort stund besvara Kammaren med att gifva en begärd upplysning om hvad jag menar med åskådningsmateriel, då jag troligen i mitt förra anförande uttryckte mig något dunkelt. Om man skulle göra en skilnad mellan allmän undervisnings- och åskådningsmateriel, skulle väl med det senare slaget förstås den särskilda undervisningsmateriel, som redan genom sin blotta åskådning undervisar. Detta må nu vara tillräckligt svar. Då blir frågan: kan någon säga att en af generalstabens topografiska afdelnings kartor förmår undervisa ett 8 å 9 års gammalt barn genom blott den åskådning den lemna? Låt vara, att de nu under arbete varande kartorna lemna mycket öfrigt att önska; låt vara, att de äro för mycket öfverfyllda af namn, troligtvis på grund af ett bemödande af ritaren att efterkomma den önskan, hvilken såsom nyss nämndes, en gång gaf sig tillkänna inom Utskottet, att få flera namn på kartan än som förut funnos; det vore väl icke omöjligt att undanrödja dessa olägenheter och gifva kartan såväl större användbarhet som mera åskådlighet genom att taga bort en del namn. Det kvarstår dock till förmån för dessa kartor alltid det väsentliga, att de stora och viktiga konturerna äro med färger betecknade. Nu säger man: vi kunna ju färglägga generalstabens kartor och på det sättet göra dem lika förträffliga för ändamålet? Men hvem skall då göra detta? Skall hvilken som helst göra det? Derpå torde hvar och en svara, att så icke går an. Troligtvis erfordras alltså ett nytt och större statsanslag för detta ändamål. Huru blir det då med det goda priset, som här omtalas? Än vidare: huru långsamt går det icke med fullbordandet af detta generalstabens kartverk? Skall nu under tiden en stor del af landet vänta på att för sina folkskolor få lämpliga kartor? Skall det arbete, som redan är nedlagdt på landskaps- och länskartor för folkskolornas behof, nu afbrytas och de derå nedlagda penningarna anses såsom bortkastade, i afvaktan på att staten anslår medel till färgläggning af generalstabens kartor? Jag påstår, att man i sådant fall går en lika besynnerlig väg, som ovanlig väg.

Finnas befogade anmärkningar mot de under arbete varande kartorna, äro dessa säkerligen icke af annan art, än att kartritaren,

*Anslag till
utarbetande
af landskaps-
och läns-
kartor.
(Forts.)*

sedan han derom erhållit kännedom, också lemna dem allt det gehör, som de förtjena. Jag kan alltså ej finna annat än, att det vore mindre välbetänkt och mindre ekonomiskt handladt att nu afbryta det påbörjade arbetet, hvarför jag förnyar mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Jag är uppkallad af den siste talarens yttrande, att vi ännu sakna generalstabens kartor för åtskilliga län. Det gifver mig anledning att hemställa till honom, om han tror att en kartritäre för det ifrågasatta beloppet af 1,500 kronor om året kan fortare fullborda de kartor, som behöfvas, än generalstaben hinner utgifva sina. Det kan naturligtvis icke vara fråga om att upprätta kartor på grund af enkom därför verkställda mätningar ute å fältet, utan hvad som hittills blifvit gjordt är kopieradt efter generalstabens kartor och arbetet dermed kan således icke gå framåt fortare än dessa hinna utgifvas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, gjordes propositioner å dessa yrkanden och besvarades, den första med många ja jemte åtskilliga nej och den senare med många nej jemte åtskilliga ja; hvarefter proposition på bifall till punkten förnyades, och då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Den vidare föredragningen af utlåtandet uppsköts och Kam-maren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.